

DE ACTUARIS

JAARGANG 32
NUMMER 5
JUNI 2025

MAGAZINE VAN HET KONINKLIJK ACTUARIEEL GENOOTSCHAP

PENSIOEN

NIEUWE PENSIOENSTELSEL IS EERLIJKE EN DUURZAMER
EXTERNE VERZEKERING BIJ WTP BELANGRIJKE DAN VOORHEEN
DE WTP IS OP LANGERE TERMIJN NIET LEVENSVATBAAR
HOE KIJKEN ACCOUNTANTS NAAR HET INVAREN?

van de redactie

Houd het hoofd koel
door Elke Op het Veld – 3

interviews

De opinie van Fieke van der Lecq
door Paul Jurriëns – 4

Theo Nijman pleitbezorger van nieuwe pensioenstelsel
door Paul Jurriëns – 18

Pensioenactuarissen Carel Hammer en Jan Tamerus blikken terug
door Anne Joosten en Pieter Bouwknecht – 30

column

Tussen transitie en toekomst, of...
door Daan Kleinloog – 17

artikelen

Evenwichtigheid Wtp-transitie:
de praktijk aan de bestuurstafel
door Ramona van Wijk, Frank Janse
en Remon Scheenstra – 8

Het pensioenlandschap in
transitie: nieuwe kans voor het
modellenlandschap
door Oscar Palstra en Kerim Kes – 10

Wtp-transitie: werk effectiever samen
zonder zekerheid op zekerheid te
stapelen
door Lilian van Duijnhoven, Nick Doets
en Henk van der Rijst – 12

Herverzekering en risicodragerschap in
de Wet toekomst pensioenen
(Wtp): bezint eer ge begint
door Michael Pietersen en Wichert
Hoekert – 14

Voorbij de Wtp
door Arno Eijgenraam – 16

De (onverwachte) meerwaarde van
plausibiliteitscontroles
door Mark Irwin en Chantal de Groot – 22

IORP II review: a view from the
Actuarial Association of Europe
by Martin Melchior and Philip Shier – 24

De eerste fondsen zijn over,
wat staat er nu eigenlijk in hun
communicatieplan?
door Pepijn Carpay – 26

Enige beschouwingen van de accountant
bij het invaren
door Frans Glorie – 28

Risicopreferentieonderzoeken onder de
Wet toekomst pensioenen
door Thijs Ackers en Jeroen Oude
Boerrigter – 32

rubrieken

Paspoorten
Het paspoort van de pensionado – 34

Klimaat
Stretching Analysis: is your firm's
approach to climate scenario analysis in
line with the proposed UK regulations?
by Nick Spencer – 35

Wetgeving
Navigating Europe's AI Act
By Bogdan Tautan – 38

verenigingsnieuws

AG Jaarcongres 2025 – 40
Nieuwe leden en overig
nieuws – 42
Komende thema's en colofon – 43

VAN DE REDACTIE

Houd het hoofd koel

Pensioen is een vakgebied dat volop in beweging is. De eerste pensioenregelingen hebben de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel gemaakt. Voor de meeste pensioenregelingen moet de transitie nog plaatsvinden. Terwijl de pensioensector druk bezig is om alle overgangen in goede banen te leiden, verandert het speelveld nog. Nieuwe servicedocumenten, leidraden, guidances en Q&A's blijven komen. Met alle goede bedoelingen natuurlijk: de toekomstige transities moeten zo soepeler kunnen gaan. De keerzijde is echter dat pensioenuitvoerders op een bewegend doel aan het schieten zijn. Dat kan wel eens voor onrust zorgen. Het hoofd koel houden, en stap voor stap de zaken aanpakken blijft – zoals bij alle verandertrajecten – het devies.

Hoe veelzijdig het onderwerp pensioen is, blijkt ook uit dit themanummer. Communicatie, risicopreferentieonderzoek, evenwichtigheid, modellen, assurance, het staat er allemaal in. Ook leuk om te lezen zijn de ervaringen van een pensioenfonds dat de transitie al heeft gemaakt.

Dit is mijn laatste bijdrage als (hoofd)redacteur aan De Actuaris. Als pensioenactuaris is het extra mooi dat ik mijn redactietijd kan afsluiten met een pensioen-nummer. Met veel plezier heb ik dit 'werk' ruim vijf jaar gedaan. De toekomst van De Actuaris is in goede handen van een heel enthousiaste en capabele redactie. Heb je zin om de redactie te versterken? Dat kan – zie de oproep verderop in het magazine. Daar vind je ook de thema's voor de komende jaargang om je alvast te inspireren om een leuk en interessant artikel te schrijven.

Hartelijk dank aan de redactie voor de fijne en inspirerende jaren! En voor jullie: veel leesplezier, een koel hoofd en een mooie zomer!

Elke Op het Veld
Hoofdredacteur

DE OPINIE VAN FIEKE VAN DER LECQ

‘Verzekeraarskant schiet te weinig op’

Hoe staan we ervoor? “Aan de pensioenfondsenkant best goed”, vertelt Fieke van der Lecq. Zij is
regeringscommissaris Transitie Pensioenen. Ze geeft
een tussentijdse update van de voortgang naar het
nieuwe pensioenstelsel. “Maar de verzekeraarskant
laat een zorgelijker beeld zien.”

“Zonder hem, was het me nooit gelukt.” Fieke van der Lecq neemt de gelegenheid graag te baat om haar secretaris Gerben Kerkhof alle credits te geven die hij volgens haar verdient. Immers, zij is slechts twee dagen per week in functie en Kerkhof is geheel vrijgespeeld om haar te ondersteunen in haar rol als regeringscommissaris. We zitten in een vergader ruimte op de 20ste verdieping van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. *A room with a view* dat uitzicht en overzicht biedt op de hofstad. Overzicht dat Van der Lecq ook heeft op de procesgang naar het nieuwe pensioenstelsel, dat voortvloeit uit de Wet toekomst pensioenen (Wtp).

Op de vraag wat de hoofdtaken zijn van de regeringscommissaris: “Ten eerste de pensioentransitie monitoren, en beoordelen wat nodig is om de einddatum van 1 januari 2028 te halen. Daarover adviseer ik twee keer per jaar de minister (Van Hijum van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, demissionair, red.). Dan doe ik ook een uitspraak over die haalbaarheid. Verder mag ik ongevraagd adviseren, zoveel als mij goeddunkt.

De andere hoofdtaak is de aanjaagfunctie. Wat heeft de sector nodig? En waar zitten de knelpunten en oplossingsrichtingen? Ik deel – wat ik noem – porretjes en schouderklopjes uit.”

Het interview vindt plaats daags voor het AG Jaarcongres en een week na het Kamerdebat waarin is besloten de transitietermijn met een jaar te verlengen. Verlengen? Dat zit anders. “Het wetgevingstraject heeft langer geduurd dan gedacht”, verklaart Van der Lecq. “Daardoor moest het tijdvak voor invoering mee schuiven. Dat had de vorige minister al toegezegd. Jammer genoeg wordt vaak gesuggereerd dat sprake is van verlenging omdat de sector het niet op tijd zou halen. Maar als je later begint, eindig je ook later.”

Jouw monitoring vindt steekproefsgewijs plaats. Hoe werkt dat?

“De keuze met wie ik ga praten, hangt af van wat er op dat moment speelt. Waar ben ik niet helemaal zeker van dat het goed gaat? Waar zou ik meer van willen weten? Ik lees en hoor, pik signalen op, en krijg informatie uit allerlei bronnen, zoals DNB en AFM. Deels ga ik af op mijn intuïtie. Maar ik heb ook gesproken met de vijf grootste fondsen, hoor. En met de IT-leveranciers, uitvoeringsorganisaties, verzekeraars...; heel breed.

BELANGSTELLEND, INFORMEREND EN MEELEVEND

De gesprekken met de fondsen en verzekeraars zijn belangstellend, informierend en meelevend. Hoe ziet jullie transitieplan eruit? Waar lopen jullie tegenaan? Gaat het lukken? Waar zouden jullie meer kunnen doen? Waar kunnen jullie hulp gebruiken en hoe kunnen we dat organiseren? Ik kijk ook of er dingen zijn die eveneens op andere plekken spelen en waar we iets mee moeten.”

Hoe staan we ervoor, deels de titel van het AG Jaarcongres?

“Aan de pensioenfondsenkant gaat het voorlopig best goed. Begin juli gaat weer een aantal fondsen over. Per 1 januari staat een groot deel van de pensioenfondsen genoteerd om over te gaan. Er blijven altijd fondsen die besluiten door te schuiven. Maar het is niet nu al zo dat er problemen zijn waarvan je denkt: oh, oh, hoe moet dat.

De verzekeraarskant laat een zorgelijker beeld zien. Er moeten zestig-tot zeventigduizend contracten met werkgevers worden omgezet naar het Wtp-raamwerk. Dat schiet nog niet op. We moeten opletten dat dit niet heel erg vooruitschuift, als een soort boeggolf. De belangrijkste rol ligt hier voor de werkgevers, die hun contracten met de verzekeraar moet vernieuwen naar een Wtp-regeling. Nog niet alle werkgevers zijn doordrongen van deze urgentie, van de verplichting hun pensioen-regeling aan te passen en opnieuw onder te brengen. Er moet nog heel veel gebeuren.”

Hoe zwengel je dit in het algemeen aan?

“Een cruciale rol hierin speelt de assurantietussenpersoon. ‘Ik heb een stappenplan voor je. Zullen we dat eens in gang zetten?’ De werkgevers moeten dan wel in de benen komen. Niet van: verleng nog maar een jaartje en dan zien we volgend jaar wel verder. Want op het laatst kan niet iedereen tegelijk door het poortje. De verzekeraars moeten dit allemaal verwerken. Dus spreiding is essentieel.”

**FIEKE VAN DER LECQ:
“IK DEEL PORRETJES EN
SCHOUDERKLOPPJES UIT.”**

Fieke van der Lecq (1966) is sinds 2024 regerings-commissaris Transitie Pensioenen (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid). Daarnaast is zij sinds 2015 hoogleraar Pensioenmarkten aan de School of Business and Economics van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Fieke van der Lecq is algemeen econoom en bedrijfs-econoom. Zij promoveerde aan de Rijksuniversiteit Groningen in de monetaire economie. Vervolgens werkte ze bij het Ministerie van Financiën en het Centraal Planbureau. In 2000 werd zij hoofdredacteur annex uitgever/directeur van economievakblad ESB.

In 2006 werd Fieke van der Lecq manager van het onderzoeksteam Monitor Financiële Sector bij de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa). Daar ontwikkelde ze het mededingingstoezicht op de pensioensector. Van 2008 tot 2015 was zij hoogleraar Pensioenmarkten aan de Erasmus School of Economics.

Naast haar hoofdfuncties bekleedde Fieke van der Lecq, fellow van pensioennetwerk Netspar, uiteenlopende toezichts-, bestuurs- en adviesfuncties. Dat alles maakt een indrukwekkende loopbaan met opgeteld 57 functies, zo meldt LinkedIn. “Telkens diende zich een reden aan voor een volgende stap. Ongeveer vijftien jaar geleden ontstond de situatie met een portefeuille aan deeltijdfuncties, zoals commissariaten. Dan tikt die teller natuurlijk behoorlijk door. Ik krijg snel last van sleur. Daarom vind ik het leuk om meer dingen om handen te hebben en telkens andere eigenschappen van mezelf te gebruiken. Als ik denk melig te worden van het ene, kan ik het andere gaan doen. In de functie van regeringscommissaris komen alle ervaringen, die ik linksom en rechtsom heb opgedaan, samen.”

Wat is jouw rol hierin?

“Ik praat over de verzekerde regelingen met verzekeraars, tussen-persoon en werkgeversorganisaties. Sommige werkgevers zijn al erg ver. Andere hebben goede, veelal financiële redenen om het laatste overstapmoment te kiezen. Een derde groep ‘kijkt het nog even aan’. Die willen we activeren.”

Zijn er in technische zin nog knelpunten?

“De meeste ervan zijn opgelost. In 2024 hadden we daar meer mee te maken. Toen moest er ook nog in wet- en regelgeving een en ander worden verduidelijkt. AFM en DNB hebben ook veel duidelijkheid gegeven. Doorgaans weet men nu wat de bedoeling is. Daar komen steeds minder vragen over.”

Is er in de IT-systemen een best practice?

“Elke leverancier heeft een eigen tactiek en richt de architectuur anders in. Dat is logisch in een normale markt en voor mij als hoogleraar pensioenmarkten heel interessant. Bijvoorbeeld: bouw je een compleet nieuw systeem zonder legacy of bouw je verder aan een bestaand systeem zodat je klanten die (deels) niet overgaan, FTK-proof kunt blijven bedienen? Uiteindelijk zal de ene aanpak beter blijken te werken dan de andere. Daar is nog geen duidelijk beeld van. Dit najaar worden veel testen gedraaid. Deze geven een indicatie. Volgend voorjaar zal het duidelijk zijn hoe alle IT presteert.”

Bij de totstandkoming van een transitieplan hebben gepensioneerd en gewezen deelnemers, de slapers, het zogenoemde hoorrecht. Hoe loopt dat?

“Het is de bedoeling dat hoorrechtverenigingen in dialoog gaan met de sociale partners. De verenigingen kunnen dan aangeven hoe zij tegen het transitieplan aankijken en wat zij anders willen. Als het goed gaat, geven de sociale partners dan gemotiveerd aan wat ze al dan niet overnemen. Dat komt uiteindelijk samen in een definitief transitieplan. Voor de pensioenfondsen was de deadline daarvan op 1 januari 2025. In beginsel is de hoorrechtfase achter de rug. In de praktijk zie ik gelukkig dat de hoorrechtverenigingen blijven meelopen tijdens de implementatie. Dat moedig ik ook aan, zodat ze zich meegenomen blijven voelen in het proces.”

Kortom, tevredenheid, ook bij de hoorrechtverenigingen.

“Sommige verenigingen voelen zich onvoldoende gehoord en hebben zich ook wel bij mij gemeld. De regeringscommissaris heeft echter geen formele rol bij klachten over toepassing van het hoorrecht. Maar we hebben wél gesproken met vertegenwoordigers over hun ervaringen. Sommige verenigingen kunnen zich beter bij besluiten neerleggen dan andere. Kijk, een vereniging denkt vanuit haar deelbelang. Maar een pensioenfondsbestuur moet alle belangen evenwichtig afwegen. Dan zit het een beetje ingebakken dat er licht komt tussen wat men wil en uiteindelijk krijgt. Het is aan de vereniging of ze zich daarin kan vinden.”

HET STANDAARDTRAJECT IS AL SPANNEND GENOEG

UITSTEL

Tijdens het AG Jaarcongres heeft Fieke van der Lecq drie hoofdthema's behandeld. Naast de IT en de zorgen over de verzekerde regelingen sneed ze de risico's aan van uitstel van de uiterste invoerdatum. Haar boodschap: uitstel is niet gratis. “Zo kunnen de financiële markten tussentijds alle kanten opschieten. Hoe korter de periode tussen implementatieplan en uitvoering, des te lager het risico dat je daar loopt.”

Dus de regeringscommissaris was opgelucht dat het voorstel van NSC-Kamerlid Agnes Joseph voor individueel stemrecht het niet heeft gehaald? Dat zou immers vertraging kunnen opleveren.

(lacht, korte stilte) “Dat komt het proces wél ten goede. Anders zou het in grote moeilijkheden zijn gekomen. Inhoudelijk heb ik in mijn functie geen mening over het voorstel.”

Het proces zou dan wel spannender zijn geworden.

“Het standaardtraject is al spannend genoeg. Weet je, alle mensen in de sector werken op de grenzen van hun vermogen. Organisaties staan op scherp, verlopen zijn ingetrokken, noem maar op. In mijn laatste advies heb ik aandacht gevraagd voor de spankracht van de mensen die bij de transitie betrokken zijn. Laten we alsjeblieft verder gaan met het huidige traject zodat we met zijn allen fatsoenlijk de eindstreep halen. Dit soort politieke processen vergt heel veel van de mensen die de verbouwing moeten doen.”

Is er nu nog sprake van uitstel? Dat is toch een gepasseerd station?

“Sommige politici roepen wel eens woeste dingen. Met meer tijd kunnen ze nog dit en dat veranderen. Met alle genoemde risico's van dien. Bovendien vergt de hele verbouwing dermate veel van organisaties dat andere verbeteringen op de plank blijven liggen. Er moet een keer een eind komen aan deze verbouwing, zodat innovaties vrij baan krijgen.”

Anders lijkt de verbouwing eeuwigdurend, net als in het tv-programma ‘Help, mijn man is een klusser’.

“Dat vind ik een mooie samenvatting.”

De grondtoon van het parlementaire debat, maar ook van de mensen in het land (vrij naar Wiegel) is dat men weinig vertrouwen zegt te hebben in ‘het pensioen’. Met uitspraken als ‘er blijft voor ons niks meer over’ en variaties daarop. Hoe zorg je dat het vertrouwen wordt hersteld?

Fieke van der Lecq op AG Jaarcongres:

‘Er kan nog wel een tandje bij’

Begin nú! Dat was de boodschap van regeringscommissaris Fieke van der Lecq tijdens het AG Jaarcongres 'Barometer van de pensioen-transitie – hoe staan we ervoor?'. Een boodschap die vooral bedoeld was voor de partijen die betrokken zijn bij de verzekerde regelingen: verzekeraars, adviseurs en werkgevers.

Op de dag (3 juni) dat Wilders de stekker uit de regering trok, presenteerde Van der Lecq in Spant! Bussum de voorlopige cijfers over de voorgenomen transitie momenten van pensioenfondsen en verzekerde regelingen. Een preview op haar derde reguliere advies, dat naar verwachting begin juli openbaar wordt. Een bijna volle zaal zag dat een aantal pensioenfondsen de transitiedatum naar achteren heeft geschoven. Niettemin concludeerde de regeringscommissaris, voortbordurend op de congres titel, dat ondanks deze wolktjes de zon blijft schijnen boven pensioenland. Want de eerste helft van 2027 zal 99% van het aantal deelnemers zijn overgestapt naar het nieuwe pensioenstelsel. Donkere wolken pakken zich wél samen boven de verzekerde regelingen. Maar liefst 40% van de werkgevers zegt tot het allerlaatst te blijven wachten met de transitie (deadline 1 januari 2028). Dat gaat voor problemen zorgen, gaf Van der Lecq haar gehoor mee. Het zal namelijk voor verzekeraars lastig zijn om zoveel regelingen tegelijk in korte tijd over te zetten. Alle betrokken partijen moeten daarom een tussensprint inzetten. En daar nu al mee beginnen, want omzettingstrajecten nemen doorgaans minstens een jaar tijd in beslag. Uitstel van de deadline is volgens de regeringscommissaris in elk geval géén optie. Zij wees daarbij op onder meer de financiële risico's, de spankracht van medewerkers, deelnemers die jojoën tussen FTK en Wtp en Wtp-wensenlijstjes die blijven liggen.

VERRASSEND

Het congres richtte zich sterk op de inhoud van de Wtp en welke verbeteringen nog mogelijk waren. Daarom, zo meldde een van de aanwezige actuarissen tijdens het vragenrondje, “hoor ik toch af en toe

“Daarvoor is van alles ingeregeld. Zodra een fonds gaat overstappen, krijgen de deelnemers tijdig brieven thuis wat dit voor hen betekent. De eerste brief: er gaat iets gebeuren. De tweede brief: wat gaat het ongeveer voor u betekenen? En na de overstap de definitieve brief: zo ziet het plaatje er voor u uit. Dan gaan de feiten spreken. Uit wetenschappelijk onderzoek weten we dat als je doet wat je zegt en zegt wat je doet, het vertrouwen toeneemt.”

Veel deelnemers zijn laaggeletterd. Wat moeten zij met die brieven?

“De brieven worden afgestemd op het taalniveau van de deelnemers. Een fantastische innovatie daarbij is een vertaalapp van Hyfen voor anderstaligen. Zij krijgen de tekst toegankelijk uitgelegd in hun moerstaal. Het pensioenfonds Schoonmaak, met ongeveer honderd nationaliteiten en vaak niet-geletterde mensen, heeft die app verstrekt. Dan krijgen de mensen een basisidee van wat er aan de hand is. Dat neemt een stukje angst weg. Naast dat ze altijd hun pensioenfonds kunnen bellen. Tot nu toe zien we dat de fondsen die zijn overgegaan niet zijn platgebeld.”

Misschien wél als ze lezen dat ze erop achteruitgaan....

“Die kans is niet geweldig groot. Voor gepensioneerd wordt zoveel mogelijk rust en continuïteit geborgd. Voor jonge mensen gaat het pensioenvooruitzicht wat meer fluctueren, ook omhoog. Maar zij hebben de tijd. De middengroep uit de doorsneesystematiek wordt gecompenseerd. Dat krijgen de pensioenfondsen wel rond.”

de roep om de uiterste transitiedatum op te schuiven. Dat zou de druk kunnen verlichten.”

“Ik hoor die roep in mijn gesprekken zelden”, antwoordde de regeringscommissaris. “Ik weet dat jullie beroepsgroep de druk voelt, maar veel partijen zeggen tegen mij: laat die druk erop staan. Anders gaan we uitstelgedrag vertonen, heronderhandelen of achteruit onderhandelen. We moeten door. Want er is nog zoveel ná de Wtp. Laat die transitie alsjeblieft een keer klaar zijn. Ik vond deze consensus verrassend.”

Op de vraag hoe zij gaat stimuleren dat partijen meer vaart bereiken: “Ik ben al een tijd bezig om iedereen in de nek te hijgen. Want er was een periode, nog niet zo lang geleden, dat verzekeraars, adviseurs en werkgeversorganisaties naar elkaar keken: als zij niks doen, kunnen wij ook niks doen. In de gesprekken die ik voer met deze partijen en de interviews die ik geef voor vakbladen, probeer ik de urgentie over te brengen en aan te sporen tot actie. Gelukkig zie ik nu dat onder meer werkgeversorganisaties, Adfiz en het Verbond van Verzekeraars op hun manier hun achterbannen activeren. Maar er kan echt nog wel een tandje bij.” ■

Evenwichtigheid Wtp-transitie: de praktijk aan de bestuurstafel

In het artikel ‘Evenwichtigheid Wtp-transitie: geen wiskundige formules, wel een onmisbare rol voor de actuaris’ in het magazine van april 2024 hebben wij het begrip ‘evenwichtige transitie’ vanuit een juridische perspectief geduid en toegelicht. Hieruit blijkt dat de actuaris op verschillende manieren en momenten van toegevoegde waarde kan zijn bij de beoordeling van de evenwichtigheid van de transitie. Dat betreft niet alleen het uitvoeren van de noodzakelijke berekeningen, maar met name het duiden van de uitkomsten. Een proactieve rol van de actuaris is daarbij cruciaal. In dit vervolgartikel gaan we in op de wijze waarop het bestuur in de praktijk vorm kan geven aan een evenwichtige transitie. Specifiek voor de Wtp-transitie is dat het bestuur moet beoordelen of de effecten van de voorgenomen wijzigingen als geheel niet tot onevenwichtig nadeel leiden (artikel 150I PW). Dit zijn open normen waar het bestuur invulling aan moet geven. Inmiddels heeft DNB een stappenplan gepubliceerd om besturen te ondersteunen.

In dit artikel staan we nader stil bij de rollen die de actuaris hierin op zich kan nemen. Dit is mede gebaseerd op onze praktijkervaringen met diverse pensioenfondsen waarbij wij betrokken zijn.

Drs. R. van Wijk – van der Schoot (links) is Pensioen Consultant; drs. F. Janse (midden) is Senior Pensioen Consultant en drs. R. Scheenstra AAG is Team Manager van het Strategie en Expertise Team en tevens Senior Pensioen Consultant.

Alle drie zijn werkzaam binnen het Strategie en Expertise Team bij Montae & Partners.

VERTREKPUNT – OPDRACHT VAN SOCIALE PARTNERS EN HET RAAMWERK EVENWICHTIGE TRANSITIE

Het transitieplan dat sociale partners hebben opgesteld is het vertrekpunt voor het bestuur. In het transitieplan hebben sociale partners de doelstellingen en kaders vastgelegd waarmee volgens hen een evenwichtige transitie vormgegeven kan worden. Het bestuur moet allereerst beoordelen of het transitieplan voldoende duidelijkheid biedt en indien dit niet het geval is alsnog duidelijkheid te vragen bij de sociale partners.

Het pensioenfonds vertaalt de opdracht van sociale partners vervolgens in een eigen raamwerk voor de evenwichtige transitie. Bij elke kwalitatieve doelstelling hoort in beginsel een maatstaf en een bandbreedte. Naast de wettelijke verplichte maatstaven (verwacht pensioen en netto profijt) kan het pensioenfonds aanvullende kwantitatieve maatstaven hanteren. De actuaris heeft een adviserende rol bij de vertaling van de doelstellingen in kwantitatieve maatstaven en het vaststellen van bandbreedtes passend bij het belang dat het pensioenfonds hecht aan de doelstelling.

Daarbij is de uitdaging om de juiste maatstaf voor elke doelstelling te bepalen. De toegevoegde waarde van de solidariteitsreserve kan bijvoorbeeld inzichtelijk gemaakt worden door te kijken naar de effectiviteit om dalingen van uitkeringen te voorkomen en de verdeling van bijdragen en ontvangsten over verschillende leeftijden en groepen. Om het bestuur van een goed advies te kunnen voorzien zijn diverse berekeningen van de actuaris noodzakelijk.

HET BESTUUR MOET GRIP HEBBEN OP DE BEREKENINGEN

UITWERKING – TRANSITIE-EFFECTEN EN ONDERBOUWING EVENWICHTIGHEID

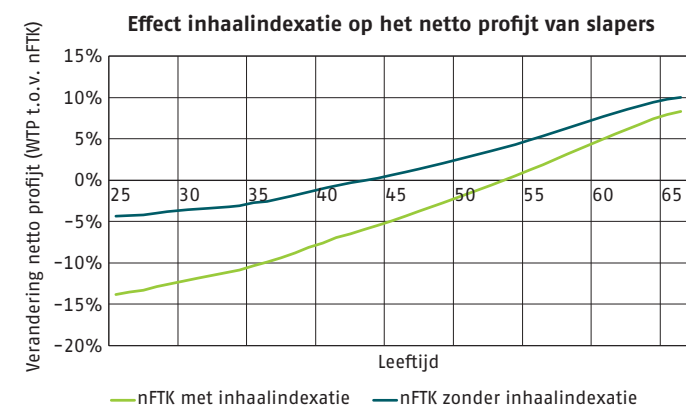
De volgende stap is dat het bestuur inzicht moet hebben in de transitie-effecten. Hier speelt de actuaris uiteraard een belangrijke rol. Om verantwoordelijkheid te kunnen nemen voor de evenwichtigheidsbeoordeling moet het bestuur grip hebben op de berekeningen. Dit gaat verder dan het beoordelen van de uitkomsten. De betrouwbaarheid van de berekeningen en het gehanteerde model moeten vastgesteld worden en daarnaast moeten de transitie-effecten verklaard kunnen worden. De rol van de actuaris omvat daarbij niet alleen het uitvoeren van de berekeningen, maar ook het aanleveren van de informatie om de betrouwbaarheid van de berekeningen en het

gehanteerde model vast te stellen en het geven van een toelichting op de transitie-effecten. Het bestuur vertrouwt daarbij grotendeels op de expertise van de actuaris.

Om de betrouwbaarheid van de berekeningen vast te kunnen stellen heeft DNB een Good practice plausibiliteitscontrole opgesteld. De daarin beschreven validatie van het model en de uitwerking van de plausibiliteitscontroles zijn onderdeel van de vragen die het bestuur aan de actuaris zal stellen. Daarnaast zal de actuaris vanuit een adviserende rol ook gevraagd worden om opvallende resultaten in de transitie-effecten te verklaren.

VOORKOMEN DAT HET BESTUUR BESLUITEN NEEMT OP BASIS VAN ONJUISTE OF VERKEERD GEÏNTERPRETEERDE INFORMATIE

Om het bestuur goed inzicht te geven in de transitie-effecten moet duidelijk zijn waardoor deze worden veroorzaakt en hoe gevoelig deze zijn voor gemaakte aannames. Bijvoorbeeld de verklaring dat de delta netto profijt uitkomsten voor jonge slapers negatief zijn, omdat er geen sprake is van premiedemping en slapers ook geen compensatie krijgen. Hiertoe kan de actuaris aanvullend gevoeligheidsanalyses maken en gedeeltelijke decomposities van de grootste kwantitatieve effecten.¹ Zie ook de grafiek hieronder. Het lijkt een eenvoudig plaatje, maar vraagt toch wel de nodige uitleg van de actuaris om de verschuiving te begrijpen. Zo wordt voorkomen dat het bestuur besluiten neemt op basis van onjuiste of verkeerd geïnterpreteerde informatie.

BESLUITVORMING – WEGING EN OORDEEL EVENWICHTIGE INVULLING

Op basis van de transitie-effecten kan het bestuur de evenwichtigheid van de transitie onderbouwen. Inzicht in de oorzaak van opvallende transitie-effecten en grote verschillen tussen deelnemersgroepen kan helpen om te onderbouwen dat geen sprake is van een onevenwichtig nadeel voor een specifieke groep.

Zo kunnen specifieke elementen uit de huidige of de nieuwe pensioenregeling een rol spelen in de verklaring van de transitie-effecten. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het loslaten van de premiedekkingsgraadeis of het aanpassen van fiscaal gemaximeerde (inhaal)indexaties in het huidige stelsel. In dat geval moet wel duidelijk zijn welk deel van de transitie-effecten aan welke element is toe te schrijven. De actuaris heeft hier een rol bij het kwantificeren welk deel van de transitie-effecten veroorzaakt wordt door de verschillende specifieke regelings- of beleidskenmerken.

Uiteindelijk is het aan het bestuur om de verschillende transitie-effecten te wegen en tot een oordeel te komen. De actuaris kan hierbij

een rol spelen door de samenhang tussen de verschillende kwantitatieve maatstaven en de relatieve impact daarvan nader te duiden.

Nadat het pensioenfonds het besluit tot invaren heeft genomen, wordt dit onverwijld gemeld aan DNB en dient het pensioenfonds een implementatieplan op te stellen en de invaarsjablonen van DNB in te vullen. Daarbij is een zorgvuldige vastlegging van de evenwichtigheidsbeoordeling, inclusief onderbouwing, noodzakelijk. Bij voorkeur gebeurt dit door de betrokken actuaris.

Voorafgaand aan het opstellen van deze documenten zal de actuaris ook namens het bestuur veelvuldig afstemmen met de verschillende sleutelfunctiehouders. De kans is groot dat de actuaris daarbij een collega treft die de rol van actuairueel sleutelfunctiehouder vervult. In die rol is de actuaris een kritische specialist die met kennis van zaken het bestuur aanzet om met de juiste informatie tot goed onderbouwde besluitvorming te komen.

Uiteindelijk is het aan DNB om de invaarmelding te beoordelen. Een belangrijk onderdeel daarbij zijn de expertsessies met DNB. Het is ons inziens cruciaal dat ook de actuaris bij dergelijke sessies aanwezig is. Enerzijds om een aanvullende toelichting aan DNB te kunnen geven, anderzijds om direct vanuit DNB de eventuele opmerkingen te vernemen, zodat deze ook opgepakt kunnen worden.

BIJ DE AFSTEMMING MET DNB IS HET WENSELIJK DAT DE ACTUARIS DIRECT AANSLUIT

CONCLUSIE

Het bestuur heeft een zelfstandige verantwoordelijkheid om tot een oordeel te komen over de evenwichtigheid en de onderbouwing daarvan. De actuaris kan het bestuur daarbij tijdens de verschillende stappen van het proces ondersteunen. Niet alleen met berekeningen van de transitie-effecten, maar ook met het uitvoeren van plausibiliteitscontroles, gevoeligheidsanalyses en/of andere aanvullende analyses en het kwantificeren van het effect van specifieke regelings- en beleidskenmerken. Daarnaast heeft de actuaris een belangrijke rol in het duiden van de uitkomsten, het toelichten en verklaren van opvallende transitie-effecten, het duiden van de samenhang hiertussen en het vastleggen van alle bevindingen. Ook bij de afstemming met DNB is het wenselijk zo niet noodzakelijk dat de actuaris direct aansluit.

Kortom, de actuaris heeft verschillende rollen gedurende het Wtp-traject: modelleur van de transitie-effecten, illustrator door het leveren van (grafische) duidingen, adviseur bij het evenwichtigheidsraamwerk, ervaringsdeskundige die put uit andere cases, auteur van bepaalde delen van het implementatieplan en invaarsjabloon, monitor van de actuele situatie van het evenwichtigheidsraamwerk in de periode tot de transitiedatum en tot slot uitvoerder van plausibiliteitscontroles. En dan hebben wij nog niet eens de rol van de actuaris als sleutelfunctiehouder actuairueel benoemd. Dit is vanzelfsprekend een andere positie.

Samengevat, het bestuur is verantwoordelijk, maar de actuaris is gedurende het gehele traject onmisbaar om het bestuur te ondersteunen bij het proces van zorgvuldige onderbouwing en beoordeling van het evenwichtigheidsvraagstuk. ■

¹ – Een volledige decompositie van het kwantitatieve effect voor iedere maatstaf is niet verplicht. Decomposities kunnen bijdragen aan het inzicht in de transitie-effecten, maar zijn niet eenduidig vanwege de gevoeligheid voor de volgorde waarin tussenstappen worden genomen.

Het pensioenlandschap in transitie: nieuwe kans voor het modellenlandschap

De transitie naar het nieuwe pensioenstelsel is in volle gang. Nu bij veel fondsen het transitieplan is ingediend, begint het échte werk: het modellen-landschap toekomstbestendig maken. De implementatiefase gaat van start, met het invaren als meest kritische onderdeel. Deze fase legt een vergrootglas op de administratieve processen én op de modellen die deze processen moeten ondersteunen.

Tegelijkertijd vinden er binnen veel organisaties migraties plaats naar nieuwe administratiepakketten, wat leidt tot een herziening en vaak ook uitbreiding van het bestaande modellenlandschap.

De combinatie van een veranderende wettelijke context, systeemmigraties en de noodzaak tot uitlegbaarheid en controleerbaarheid, maakt dit tot een unieke en complexe periode in de pensioensector.

O. Palstra MSc AAG (links) is Principal Consultant Actuarial Technology bij Triple A – Risk Finance.

K. Kes MSc AAG is Principal Consultant Actuarial Technology bij Triple A – Risk Finance.

DE ROL VAN MODELLEN IN DE PENSIOENTRANSITIE

Modellen zijn in deze transitie meer dan rekenhulpmiddelen: ze zijn de schakel tussen beleid, uitvoering en communicatie. Tijdens de transitieplanfase waren modellen nodig om scenario's door te rekenen, evenwichtigheid te toetsen en transitie-effecten inzichtelijk te maken. Nu we in de implementatiefase zitten, verandert de functie van veel modellen. De modellen moeten nauw samenwerken met administratiesystemen, bijdragen aan conversietrajecten, projecties genereren voor deelnemerscommunicatie en rapportages ondersteunen richting toezichthouders.

Bij het invaren is het van groot belang dat modellen zowel juridisch als actuariel juist zijn, maar ook begrijpelijk voor niet-technische stakeholders. Dit stelt hoge eisen aan transparantie, reproduceerbaarheid en het vermogen om complexe keuzes consistent uit te leggen – intern én extern.

Om de uitleg van de modellen soepel te laten verlopen, is het wenselijk om gedurende de ontwikkeling, best practices uit de IT-wereld te hanteren. Denk hierbij aan agile/scrum ontwikkelen, stakeholders periodiek meenemen en betrekken in het ontwikkelproces, regelmatig nieuwe deployments (releases) te doen en ontwerpbeslissingen en requirements op heldere wijze documenteren. In het ontwikkelproces kan een schaduwmodel in R of Excel zeer goed dienen als testmodel. Deze verkleint het black-boxgehalte van een meer geavanceerde taal als Python of C# en zorgt ervoor dat de inhoud goed te vertalen is richting stakeholders.

COMPLEXITEIT IN HET MODELLENLANDSCHAP

De modellenlandschappen van pensioenuitvoerders zijn de afgelopen jaren sterk geëvolueerd. Waar een klassiek Asset Liability Management (ALM)-model jarenlang voldeed, zien we nu een veelheid aan specialistische modellen: van conversiemodellen tot projectiemodellen voor individuele aanspraken, van scenarioanalyses tot dashboards voor realtime monitoring.

Veel modellen opereren bovendien niet in isolement, maar zijn afhankelijk van datastromen uit administratiepakketten, parameters die in externe processen worden bepaald en koppelingen met communicatieportalen. Deze samenhang maakt het modellenlandschap complex.

Een extra complicatie is dat veel pensioenuitvoerders overstappen op nieuwe administratieplatforms, die speciaal zijn ingericht op het nieuwe pensioencontract. Deze migraties gaan gepaard met nieuwe datastructuren, interfaces en soms ook een andere rekenlogica. Vaak heeft dit herbouw, herinrichting of herijking van bestaande modellen als gevolg. Zelfs relatief eenvoudige modellen moeten soms volledig worden afgestemd op het nieuwe administratieve 'hart' van de organisatie.

Verborgen complexiteit leidt daarbij niet alleen tot uitlegproblemen, maar vergroot ook het risico op onjuiste toekenningen of juridische claims. Juist daarom is het essentieel om de samenhang en werking van modellen, systemen en processen expliciet en transparant te houden.

FLEXIBILITEIT ALS SLEUTELBEGRIIP

In een tijd van zoveel beweging is flexibiliteit een cruciale eigenschap van modellen en randprocessen. Dat betekent niet dat alles ad hoc moet kunnen worden aangepast, maar wel dat er bewust ruimte moet worden gecreëerd voor bijsturing, versiebeheer, tests en alternatieve scenario's.

Flexibiliteit begint bij het gemoduleerd opzetten van modellen. Deze kunnen in duidelijk afgebakende onderdelen gebouwd worden en vervolgens los worden getest en gevalideerd. Daarnaast zijn ook goede documentatie en logging van groot belang, zodat wijzigingen herleidbaar zijn.

Randprocessen, zoals bijvoorbeeld datavalidatie, parameterbeheer of rapportage, kunnen zo worden ingericht dat ze niet vastzitten aan een enkel model of administratiesysteem. Dit maakt het mogelijk om in fases te migreren, zonder de hele keten gelijktijdig aan te passen.

Een goed voorbeeld hiervan is het loskoppelen van Uniforme Rekenmethodiek (URM)-berekeningen van het primaire administratieplatform. Door gegevens op gecontroleerde wijze uit het administratiesysteem te halen en vervolgens in een apart proces te gebruiken, kan men sneller itereren, valideren en communiceren zonder afhankelijk te zijn van wijzigingen in de administratieomgeving.

TRANSPARANTIE BOVEN ALLES

Uiteindelijk draait het bij modellering in deze fase niet alleen om rekenkracht of algoritmische verfijning. Het draait vooral om vertrouwen: kunnen we uitleggen wat we doen? Begrijpen we zelf nog hoe alle schakels met elkaar verbonden zijn? Kunnen wij als actuarissen, uitvoerders en fondsbesturen verantwoorden wat de uitkomsten betekenen en waar de grenzen liggen?

In die zin is complexiteit op zichzelf geen probleem. Echter zijn zaken als verborgen complexiteit, verborgen aannames, slecht gedocumenteerde scripts, afhankelijkheden tussen systemen die alleen bij één medewerker bekend zijn wél een risico.

Daarom is het zaak om het modellenlandschap niet alleen technisch te beheren, maar ook organisatorisch te verankeren. Denk aan duidelijke modelgovernance, eigenaarschap, en periodieke reviews door onafhankelijke experts. In deze fase van de pensioentransitie verdient het modellenlandschap dezelfde aandacht, structuur en processen als het transitieplan zelf.

TOT SLOT

In de pensioentransitie ontstaat vaak druk om snel te schakelen en implementatiedeadlines te halen, zodat een werkende oplossing wordt neergezet. Het is echter belangrijk om niet alleen naar de einddatum van de transitie te kijken, maar ook naar de toekomstbestendigheid van de modellen en processen die daarna jarenlang het pensioenbeheer zullen ondersteunen.

Modellen die we nu bouwen, vormen in de toekomst het fundament van vertrouwen. Daarom is het belangrijk om een visie te creëren op het modellenlandschap. Zorg ervoor dat de juiste governancestructuren zijn neergezet, maar ook dat de modellen voldoende flexibiliteit en uitlegbaarheid bieden om ook op lange termijn effectief te blijven. ■

Maak jouw actuariële kennis toekomstbestendig

Leergang Data Science & Artificial Intelligence voor actuariel professionals

Vanaf 9 oktober 2025 | Johan de Witt huis (Utrecht) | 35 PE-punten
Schrijf nu in via onze website
www.actuarieelinstituut.nl/permanente-educatie

Actuarieel Instituut®

EAISI Eindhoven AI Systems Institute

Wtp-transitie: werk effectiever samen zonder zekerheid op zekerheid te stapelen

Fondsbestuurders, actuarissen, accountants en pensioenuitvoerders hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid om de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel soepel te laten verlopen. De overgang brengt aanzienlijke uitdagingen met zich mee die alleen met proactieve samenwerking, duidelijke communicatie en tijdige en realistische planningen het hoofd geboden kunnen worden. Alle betrokken partijen moeten effectiever samenwerken om zekerheid te geven over een betrouwbaar invaarproces, zonder daarbij zekerheid op zekerheid te stapelen.

COMPLEXE TRANSITIE

Pensioendeelnemers moeten erop kunnen vertrouwen dat de complexe transitie van een gezamenlijk pensioenvermogen naar individuele pensioenvermogens juist en volledig verloopt en dat zij krijgen waar zij recht op hebben. Essentieel daarbij is dat de datakwaliteit op orde is en de omrekening naar persoonlijke pensioenvermogens (het invaren) op een juiste wijze wordt uitgevoerd en verantwoord. Deze twee zaken komen samen in Toetsmoment 2 (TM2).

TM2 vormt de afronding van het proces van betrouwbaar invaren en markeert tegelijk de start van nieuwe verslaglegging onder de Wet toekomst pensioenen (Wtp) en de gewijzigde RJ610-accounting standaard. Hoewel er nog onvoldoende real-life casussen zijn om definitieve uitspraken te doen, ervaren we wel al dat de samenwerking tussen de verschillende ketenpartners cruciaal is voor het succesvol laten verlopen van de transitie, en dat deze samenwerking beter kan. Nauwere samenwerking tussen fondsbestuurders, actuarissen, accountants en andere partijen in de keten is nodig om interpretatieverschillen te minimaliseren en proactief oplossingen te vinden.

PROACTIEVE SAMENWERKING

We hebben met z'n allen een maatschappelijke verantwoordelijkheid om de transitie naar de Wtp goed te laten verlopen. De huidige praktijk is dat iedereen nog te veel 'op de eigen postzegel' zit. Pensioenfondsen

en uitvoeringsorganisaties zijn bezig voor zichzelf duidelijk te krijgen wat er in het transitieproces wordt verwacht en wat daarvoor nodig is. Daarbij moet vaak de interne organisatie worden meegenomen, waardoor de aanpak nu vaak nog erg intern gericht is en minder op de samenwerking met externe partijen zoals actuarissen en accountants. En die hebben misschien weer te weinig oog voor alle praktische uitdagingen.

Gezien het maatschappelijk belang en de schaarse capaciteit is het belangrijk dat ketenpartners proactief bij elkaar komen om verwachtingen, benodigde input en te realiseren output te bespreken. Ze moeten duidelijk uitspreken wat ze van elkaar verwachten en op welk moment. Heldere communicatie en een gedetailleerde planning, inclusief tijdslijnen en benodigde stappen, is het fundament om verder op te bouwen.

Hoewel pensioenuitvoerders meestal de leiding pakken om dit proces te managen heeft iedereen in de keten de verantwoordelijkheid om proactief samen te werken om de tijdslijnen van de Wtp te halen en effectief comfort te bieden. Een belangrijke taak is hier voor fondsbesturen weggelegd: zij moeten hun rol als regisseur van de keten pakken om tijdige betrouwbare informatie-uitwisseling tussen de ketenpartners te waarborgen. Uiteindelijk zijn zij, als fondsbesturen, immers verantwoordelijk voor een vertrouwde transitie.

DUIDELIJKHEID OVER VERANTWOORDELIJKHEDEN

De implementatie van de Wtp vereist het werken met data in de totale voortbrengingsketen op een efficiënte en gestructureerde manier. De actuaire en de accountant moeten met elkaar, met het pensioenfonds en de pensioenuitvoerder duidelijke afspraken maken over de verantwoordelijkheden.

De accountant brengt expertise in ten aanzien van de aantoonbare interne beheersing inclusief automatisering, de inrichting van de financiële administratie onder de Wtp en financiële verantwoording van TM2 (COS805). De accountant is voor de actuaire belangrijk voor de vaststelling van betrouwbare processen, IT-omgeving en input voor de transitieberekening. Ook geeft hij de verklaring af bij de basisgegevens op invaardatum (COS3000A). De actuaire is voor de accountant van belang voor waardering en analyse van technische voorzieningen en de transitieberekening.

ACTUARISSEN EN ACCOUNTANTS WERKEN SAMEN MET HET BESTUUR OM ADVIES TE GEVEN

Het startpunt bij de controle van de financiële verantwoording op invaardatum is de financiële positie uit het reguliere jaarwerk. Vervolgens werken de accountant en actuaire samen om de verschillen de reserves en voorzieningen, zoals het MVEV, de kostenvoorziening en de solidariteitsreserve, te controleren. Deze posten worden in aftrek genomen op het aanwezige pensioenvermogen per jaareinde, waardoor per saldo het beschikbare vermogen voor verdeling naar persoonlijke pensioenvermogens resteert.

Om deze verdeling te controleren werken de accountant en actuaire samen, waarbij de accountant met name de (interne beheersing rondom de) datastroom controleert en de actuaire de inhoudelijke verdelingsberekening. Deze werkzaamheden leiden tot een assurance-rapport bij de basisgegevens op invaardatum, dat door de actuaire wordt gebruikt om de actuariële verklaring af te kunnen geven.

Actuarissen en accountants moeten samen met het bestuur optrekken om advies te geven en de juiste certificeringen te waarborgen. Dit vereist een nauwe samenwerking en duidelijke communicatie tussen alle betrokken partijen en een gestructureerde aanpak waarbij alle partijen tijdig en effectief samenwerken.

TIJDIGE EN REALISTISCHE PLANNINGEN

Duidelijke en realistische planningen – waarbij alle ketenpartners tijdig worden betrokken en geïnformeerd – zijn nodig om alle benodigde werkzaamheden uit te voeren. Pensioenuitvoerders staan momenteel onder grote druk; planningen worden verschoven en transities worden bijvoorbeeld gepland naar 1 juli van een jaar. Dit leidt tot verschuivingen in de planning en verhoogt de complexiteit van het proces. Te meer omdat er voldoende rekening moet worden gehouden met de capaciteit die benodigd is van actuarissen en accountants.

Een goed gedocumenteerd proces, een gedetailleerde vastlegging van alle stappen en controles in het transitieproces om toekomstige vragen te kunnen beantwoorden, en de rol van externe ogen om de betrouwbaarheid van de transitie te waarborgen is een belangrijke volgende stap. Specifieke aandacht verdient de analyse van het fondsbestuur óf een betrouwbare en aantoonbare TM2-verantwoording opgesteld kan worden als die afwijkt van 1 januari. Wij hebben de indruk dat dit in de huidige overwegingen nog beperkt wordt meegenomen.

STEM DE PLANNING VAN HET JAARWERKPROCES EN TM2 GOED OP ELKAAR AF OM CAPACITEITSPROBLEMEN TE VOORKOMEN

Stem de planning van het jaarwerkproces en TM2 goed op elkaar af om capaciteitsproblemen – zowel aan de kant van de pensioenuitvoerders als aan de kant van de actuarissen en accountants – te voorkomen. Een gedetailleerde planning voor TM2, inclusief tijdslijnen en benodigde stappen rondom het invaarmoment is essentieel om de werkdruk te verspreiden en te voorkomen dat alles op het hetzelfde óf laatste moment moet gebeuren. Het zou pensioenfondsen helpen als accountants en actuarissen proactief aangeven wat voor hen de (on)mogelijkheden zijn.

Actuarissen zouden de tijdsdruk voor zichzelf en andere ketenpartners kunnen verminderen door de rekenmodellen die ze gebruiken voor de invaarberekeningen al te valideren op basis van voorlopige cijfers. Dan hoeft dit op het moment suprême niet meer in alle detail te gebeuren en kunnen bijvoorbeeld wijzigingen ten opzichte van de eerder gecontroleerde berekeningen beoordeeld worden.

MATERIALITEIT BIJ CONTROLE

Een ander belangrijk onderwerp is de materialiteit bij de controle van de pensioentransitie en hoe deze moet worden toegepast in de context van pensioenovergangen. Gezien het directe effect op toekomstige uitkeringen kan de materialiteit lager zijn dan bij een reguliere jaarrekeningcontrole, waar deze meestal tussen de 0,5% en 1% van de voorziening pensioenverplichtingen ligt. Deze flexibiliteit is afhankelijk van de complexiteit van de regeling en beschikbare aantoonbare controles. Ook hier is een zorgvuldige afweging en planning vereist om ervoor te zorgen dat de accountant zijn gedetailleerde controles effectief en efficiënt kan uitvoeren. Idealiter zijn die complementair aan en niet overlappend met het werk van de actuaire en de pensioenuitvoerder.

GEZAMENLIJKE VERANTWOORDELIJKHEID PAKKEN

De pensioentransitie is een complex en uitdagend proces dat nauwe samenwerking en communicatie vereist tussen actuarissen, accountants, pensioenfondsen en uitvoeringsorganisaties. Door proactief samen te werken, duidelijke verwachtingen uit te spreken, realistische planningen te maken en de inzichten van de ervaringen van de eerste fondsen die al zijn overgegaan te gebruiken, zorgen we ervoor dat de evenwichtige verdeling van het pensioenvermogen en de daarop gebaseerde toekomstige uitkeringen betrouwbaar en nauwkeurig worden vastgesteld en de pensioentransitie succesvol verloopt. ■

Drs. L. van Duijnhoven AAG (links) is pensioenexpert bij PwC.

Drs. N. Doets RA (midden) en H. van der Rijst RA zijn accountants van diverse pensioenfondsen bij PwC.

Herverzekering en risicodragerschap in de Wet toekomst pensioenen (Wtp): bezint eer ge begint

In het financieel toetsingskader herverzekeren diverse, overwegend minder grote, pensioenfondsen hun risicodekkings. Dat geldt voor zowel het risicogedekte deel van het partnerpensioen als voor arbeidsongeschiktheid gerelateerde dekkingen.

Overwegingen die daartoe aanleiding kunnen geven blijven grotendeels ook spelen in de solidaire en flexibele premieovereenkomst, maar wijzigen in andere opzichten ook. Over het algemeen kan de conclusie worden getrokken dat in het nieuwe stelsel, hoewel die redenen niet doorslaggevend hoeven te zijn, meer reden is om tot externe verzekering over te gaan dan in het huidige.

In dit artikel gaan wij in op verschillen en overeenkomsten in die overwegingen. Vervolgens gaan wij achtereenvolgens in op de financiële opzet en op bijzonderheden in het nieuwe stelsel die aanleiding kunnen geven tot een specifiek productaanbod. Tot slot staan we stil bij het proces om tot besluitvorming over te gaan en de eventuele implementatie ervan.

M. Pietersen (links) is Retirement Consultant bij WTW.

Drs. W. Hoekert AAG is hoofd Vaktechniek en lid van het Retirement Leadership Team van WTW.

HERVERZEKERING ONDER FTK EN WTP: OVEREENKOMSTEN EN VERSCHILLEN

In essentie blijft de vraag ten aanzien van herverzekering onveranderd: het fonds moet zichzelf de vraag stellen of het de risico's acceptabel vindt, en of het reden ziet die zelf te dragen. Zoals elke risico-afweging komt dat uiteindelijk neer op een weging van de omvang van het risico en de beloning die tegenover dat risico staat, in dit geval te inter-preteren als het niet hoeven betalen van de verzekeringspremie.

Die afweging kan anders uitvallen in de Wtp, in essentie om twee redenen. Ten eerste: het eigen vermogen dat een fonds kent en waarmee schokken kunnen worden opgevangen is in het nieuwe stelsel veel kleiner. De solidariteits- of risicodelingsreserve die gevormd wordt is uitdrukkelijk niet bedoeld voor het opvangen van resultaten ten gevolge van risicodekkings, en daarmee resteert alleen het eigen vermogen. Dat zal in de regel hooguit enkele procenten van het totale fondsvermogen bedragen. Ten tweede zal het risico veelal toenemen, met name omdat geheel wordt overgegaan op risicogedekt partner-pensioen. Vooral bij oudere werknemers, waar de overlijdenskansen het hoogst zijn, zijn de risicodekkings aanzienlijk hoger dan ze in het huidige stelsel waren. Dat mede omdat van de natuurlijke afdekking door vrijvallend ouderdomspensioen geen sprake meer is; dat fungeert immers in het nieuwe stelsel niet voor de financiering van ingaand partnerpensioen maar voor die van de toe te kennen biometrische rendementen.

HERVERZEKERING LEIDT OOK TOT EEN DALING VAN HET MINIMAAL VEREIST EIGEN VERMOGEN

RISICODEKKING IN DE FINANCIËLE OPZET

Risicodekkings verlopen in het nieuwe stelsel via het eigen vermogen. Premies ter dekking ervan (waaraan overigens geen wettelijke vereisten zijn gesteld voor wat betreft de kostendekking) voeden het eigen vermogen, en eventuele schades gaan ten laste van dat zelfde eigen vermogen in geval van overlijdens of leiden tot het ontstaan van een voorziening in geval van arbeidsongeschiktheid. Bij overlijdensrisico leidt een schade tot een vorming van een persoonlijk pensioen-vermogen voor de nabestaande, waaraan vervolgens jaarlijkse uitkeringen worden onttrokken. Bij arbeidsongeschiktheidsrisico leidt een schade (via de tijdelijke vorming van een ziekenvoorziening) tot de vorming van een voorziening ter waarde van de toekomstige vrijgestelde premies.

Herverzekering brengt met zich mee dat vanuit het eigen vermogen van het fonds een periodieke premiebetaling aan de verzekeraar ontstaat, en een uitkering van de verzekeraar aan het eigen vermogen bij schadegevallen.

Herverzekering leidt tot een stabiel eigen vermogen, maar ook tot een daling van het minimaal vereist eigen vermogen. De formule op basis waarvan dat minimaal vereist eigen vermogen wordt bepaald kan

een (kleine) halvering van het minimaal vereist eigen vermogen tot gevolg hebben.

RISICODEKKING: BIJZONDERHEDEN IN HET NIEUWE STELSEL

Behalve dat de overwegingen om al dan niet over te gaan tot risicodekking in het nieuwe stelsel anders zijn, geldt dat ook voor de praktische uitwerking en uitvoering. Wij noemen hier een viertal kenmerken die in de inrichting de aandacht verdienen:

- Renterisico: de risicodekking zal, althans in geval van overlijdens-dekking, doorgaans als kapitaaldekking worden vormgegeven. Het te verzekeren kapitaal zal, omwille van de vaststelling van de risicopremie, voorafgaand aan het boekjaar (dan wel de contract-periode) worden vastgesteld, uitgaande van het dan actuele renteniveau of een afgeleide daarvan. Het daadwerkelijk benodigd kapitaal in geval van schade zal vervolgens afhangen van het renteniveau op het moment van overlijden. Het fonds zal moeten bepalen hoe het omgaat met het resulterende renterisico.
- Timing: een nabestaandenpensioen gaat in zodra er een overlijden plaatsvindt. Vanwege het beperkte eigen vermogen is er groter belang dan in het huidige stelsel bij een spoedige afhandeling van de schade om te komen tot uitkering door de verzekeraar. Daarnaast speelt timing een rol vanwege de afwijking tussen verondersteld en werkelijk moment van overlijden.
- Automatische en vrijwillige voortzetting: op grond van de wetgeving zijn fondsen verplicht drie of zes maanden automatische voort-zetting van de risicodekking aan te bieden na einde dienstverband (eventueel verlengd gedurende ziekte of werkloosheid), gevolgd door vrijwillige voortzetting als de deelnemer daarvoor opteert. Als een fonds kiest voor risicodekking ligt het voor de hand de automatische en vrijwillige voortzetting daar onder te laten vallen, met die kanttekening dat daar selectie-effecten vanuit zullen gaan.
- Spreidingsvermogen: fondsen die in de solidaire premie-overeenkomst een collectieve uitkeringsfase uitvoeren met gelijke aanpassingen van de uitkeringen zullen te maken hebben met een spreidingsvermogen; het deel van het vermogen dat toebehoort tot de uitkeringsfase maar nog niet is omgezet in verhogingen (of verlagingen) van de uitkeringen. Bij ingang van een nieuwe uit-kering vindt inkoop in dat spreidingsvermogen plaats. Als de risicodekking is geformuleerd als het initiële niveau van de uit-kering als percentage van het salaris, en het spreidingsvermogen is positief (hetgeen naar verwachting het geval zal zijn), dan neemt de waarde van de risicodekking toe. Dat zal, als dat aspect wordt meeverzekerd, ook tot uiting komen in de premiestelling. Ook in de flexibele premieovereenkomst kan iets dergelijks aan de orde zijn.

PROCES EN BESLUITVORMING

Zeker nu de praktijk en het verzekeringsaanbod zich nog moeten vormen doen fondsen er goed aan het proces om te komen tot her-verzekering tijdig in gang te zetten. Dat ten eerste omdat de inrichting van de financiële opzet mede bepaald wordt door het besluit om al dan niet (of eventueel gedeeltelijk) te verzekeren: zowel de premiehoogte als de premiestabiliteit, als de hoogte van verschillende balans-componenten (minimaal vereist eigen vermogen en operationele reserve) wordt erdoor beïnvloed.

Ten tweede is tijdigheid van belang omdat het selectietraject en de contractuele fase, ook omdat de proposities van herverzekeraars nog in ontwikkeling zijn, gepaste zorgvuldigheid vragen.

TOCH HOORT DE ALGHEHELE BALANSAANSTURING IN HET NIEUWE STELSEL OOK HOOG OP DE AGENDA TE STAAN

TOT SLOT

Dat de eerste aandacht van fondsbesturen uitgaat naar de grote evenwichtigheids- en verdelingsvragen die de transitie met zich meebrengt is op zichzelf volstrekt begrijpelijk en terecht. Toch hoort de algehele balansaansturing in het nieuwe stelsel ook hoog op de agenda te staan. Omdat het risicodragerschap medebepalend is voor die balansaansturing betekent dat ook dat fondsen een analyse of her-verzekering van toegevoegde waarde kan zijn niet te ver voor zich uit zouden moeten schuiven. ■

Voorbij de Wtp

Ondanks een jarenlange discussie en peperdure investeringen is de Wet toekomst pensioenen (Wtp) natuurlijk maar een tussenwetje. Regeren is vooruitzien; het is dus zaak om voorbij de Wtp te kunnen kijken. Actuarissen zijn bij uitstek de beroepsgroep van vergezichten; hierbij dus een blik voorbij de Wtp.

ONDERPRESTEREN

Onafhankelijk adviseur Henk Bets heeft verschillende actuariële rapporten naar de Eerste en Tweede Kamer gestuurd die concluderen dat de Wtp geen koopkrachtig pensioen op gaat leveren. Ik zag laatst een euforisch bericht dat de Wtp bij een fonds kan leiden tot 49,9% indexatie: niet eens de helft van de inflatie wordt gedekt! Geen enkele sector kan de lat voor zichzelf zo laag leggen en overleven.

In het nieuwe pensioencontract geldt dat bij slecht presterende aandelenbeurzen pensioenen naar beneden kunnen worden aangepast. Doen de aandelenbeurzen het goed, dan zullen door de leeftijdsafhankelijke rendementstoedeling vooral jongeren daarvan profiteren. Beide situaties zullen leiden tot gemor van gepensioeneerden. En drie miljoen kiezers zijn gepensioneerd. Zo maar twee redenen waarom de Wtp op lange termijn niet levensvatbaar zal blijken.

En dan opent zich de vraag: wat komt er daarna?

Drs. A.C. Eijgenraam AAG is zelfstandig actuaaris.

EINDE TWEEDE PIJLER PENSIOEN

Een van de mogelijkheden die ik zie is volledig stoppen met tweede pijler pensioen. We zien nu al geluiden die hiervoor pleiten. Die signalen horen we niet op het AG jaarcongres en ze zijn vooral geformuleerd in het jargon van de straat, maar ze zijn er en steeds meer. Als de onvrede over de uitkomsten van de Wtp groeit, zullen deze geluiden luider worden. We hebben gezien waar kiezers op drift toe in staat zijn; het is dus een scenario waar we rekening mee moeten houden.

Stoppen met tweede pijler pensioen betekent dat alle pensioenen worden overgeheveld naar de derde pijler. Alle verplichtstellingen vervallen en pensioenfondsen moeten liquideren of een verzekeringsvergunning aanvragen. Waarschijnlijk zullen werkgevers nog wel pensioenpremies gaan afdragen, maar de deelnemer zal op individuele basis zijn pensioenuitvoerder zoeken.

KOOPKRACHTIG SOLIDAIR PENSIOEN

De andere optie gaat precies de andere kant op: terug naar defined benefit pensioen. Als voorzitter van de stichting Koopkrachtig Solidair Pensioen ga ik natuurlijk voor deze optie. Wij hebben een programma waarmee een zeker, koopkrachtig en betaalbaar pensioen mogelijk wordt. Het pensioensysteem zal grotendeels gelijk zijn aan het oude stelsel, maar de rekenregels zullen compleet anders zijn, gebaseerd op een heel ander risicomodel¹.

Onder FTK was de modeldoelstelling, dat een fonds haar verplichtingen de komende twaalf maanden moest kunnen overdragen aan een derde partij. Voor een deelnemer is dat een irrelevante doelstelling. Onze modeldoelstelling is dan ook, dat een fonds haar betalingsverplichtingen gedurende de looptijd moet kunnen nakomen. Dat is een fundamenteel andere modeldoelstelling.

In de tegenwoordige praktijk heeft een stresstest altijd hetzelfde format. Het maakt niet uit of het gaat om het Vereist Eigen Vermogen (FTK), de Solvabiliteit Kapitaal Vereiste (Solvency II) of een ad hoc stresstest naar aanleiding van een actualiteit. Men neme een uitgangspositie, er wordt een stressscenario gedefinieerd en de financiële positie op t=1 wordt bekeken. Maar voor een deelnemer van 40 die benieuwd is of hij op zijn 90e nog pensioen zal krijgen is t=1 helemaal niet interessant. Die deelnemer is geïnteresseerd in t=50. Daarvoor moet je dus 50 stresstesten achter elkaar uitvoeren. Maar als je 50 stresstesten achter elkaar uitvoert, kun je diversificatie over die stresstesten toepassen. Door die diversificatie neemt het risico – tweede orde effecten daargelaten – met de wortel van de tijd af. Dit is de basis voor het risicomodel van Koopkrachtig Solidair Pensioen. Proefberekeningen laten zien dat hiermee met hoge waarschijnlijkheid een duurzaam CPI-geïndexeerd pensioen gerealiseerd kan worden.

CONCLUSIE

De Wtp is op langere termijn niet levensvatbaar. Na de Wtp kan de trend van individualisering worden voortgezet naar volledige afschaffing van tweede pijler pensioen met verdere ontwikkeling van de derde pijler. Of de trend kan worden omgebogen naar een collectief zeker en koopkrachtig pensioen. ■

1 – Zie De Modelfout in het Financieel Toetsingskader, De Actuaris april 2024

COLUMN

Tussen transitie en toekomst, of...

Pensioen is al tijden een hot topic. Je kunt geen krant openslaan of talkshow kijken zonder dat het nieuwe pensioenstelsel ter sprake komt. Iedereen heeft er een mening over, en terecht: de impact op miljoenen Nederlanders is groot.

Inmiddels zijn pensioenfondsen druk bezig met de voorbereidingen. De transitieplannen moesten uiterlijk per 1 januari 2025 zijn afgerond, en voor 2025 en verder staan de implementatieplannen op de agenda. We zitten er als beroepsgroep met de neus bovenop.

Juist daarom stond het jaarcongres van het Koninklijk Actuarieel Genootschap op 3 juni 2025 volledig in het teken van de vraag: hoe staan we ervoor? Met meer dan 500 aanwezige leden was het congres een groot succes, waar we als vereniging trots op mogen zijn. We mochten luisteren naar inspirerende en kritische bijdragen van toonaangevende sprekers uit de pensioensector: Fieke van der Lecq (regeringscommissaris transitie pensioenen), Bas Werker (wetenschapper), Ger Jaarsma (voorzitter Pensioenfederatie) en Roger Planje (programmadirecteur Pensioenen bij SZW). Hun uiteenlopende perspectieven boden interessante inzichten die onze leden kunnen meenemen in de praktijk op de werkvloer.

Zelf had ik het voorrecht een paneldiscussie te leiden met drie actuarissen uit het pensioenveld: Chantal de Groot, Lieke Werner en Dick Boeijen. We bespraken in hoeverre de doelstellingen van de pensioentransitie – waaronder ‘eerder perspectief op een koopkrachtiger pensioen’ en ‘een transparanter pensioenstelsel’ – al zijn gerealiseerd. Het panel was het erover eens dat op dat deze punten duidelijke verbeteringen zijn geboekt ten opzichte van het oude stelsel, maar dat er zeker nog ruimte is voor verdere verbetering. Wel ná de overgang naar het nieuwe stelsel, omdat tijdens de transitiefase stabiliteit gewenst is.

Toen de zaal om input werd gevraagd, bleek dat de aanwezigen kritischer zijn over het behalen van de doelstellingen. Zij zien de doelen van het nieuwe stelsel nog niet overal voldoende gerealiseerd. Dat benadrukt dat actuarissen een belangrijke rol blijven spelen in de verdere ontwikkeling en verfijning van het pensioenstelsel. Onze expertise is onmisbaar om het stelsel koopkrachtiger, transparanter en toekomstbestendiger te maken. Laten we samen blijven werken aan een pensioenstelsel waar Nederland op kan bouwen.

drs. Daan Kleinloog AAG
voorzitter

Theo Nijman pleitbezorger van nieuwe pensioenstelsel

THEO NIJMAN:
“DE SMAAK KAN
NIET ZIJN:
IEMAND ANDERS
BETAALT HET
MAAR.”

‘Duurzamer en eerlijker’

Duurzamer en eerlijker. Zo ziet emeritus-hoogleraar

Theo Nijman het nieuwe pensioenstelsel.

Pensioenfondsen kunnen de pensioencontracten

beter afstemmen op bijvoorbeeld de leeftijd van de

deelnemers. “En het is niet langer zo dat de ene

groep deelnemers betaalt voor andere. Er is geen

herverdeling meer.” Een gesprek over het stelsel en

de procesgang erheen. “De communicatie is niet best

gegaan.”

Nee, hij gaat morgen niet naar het Binnenhof. Naar de plenaire vergadering van de Tweede Kamer over een jaar langere transitieperiode naar het nieuwe pensioenstelsel. Zo’n Kamerdebat duurt erg lang. Kan hij op tv ook stukken van terugkijken; waar het spannend was tijdens de behandeling van het amendement van NSC. De partij wil dat er persoonlijke zeggenschap van de deelnemers komt bij waardeoverdracht naar het nieuwe stelsel.

Het interview in de voormalige Tilburgse werkkamer van Theo Nijman is amper afgerond, of NSC blaast het debat op het laatste moment af, na stevige kritiek van SZW-minister en partijgenoot Eddy van Hijum. Een dag later volgt alsnog de kamerdiscussie over een – voor de zoveelste keer – aangepast voorstel. Een week later wordt het omstreden voorstel met één stem verschil alsnog weggestemd.

De verwarrende gang van zaken voedt het groeiende wantrouwen bij Jan Publiek tegen de Wet toekomst pensioenen (Wtp), de wijzigingswet naar een nieuw pensioenstelsel, waarvan de uitvoering al twee jaar in volle gang is. Betekent dat stelsel nu een verbetering, of niet?

Het zal niemand verbazen dat medegroundlegger Nijman de vraag bevestigend beantwoordt. “Het oude stelsel is vreselijk complex en ondoorzichtig. Bovendien kregen deelnemers door herverdeling de rekening en risico’s van anderen toegeschoven. Zoals het renterisico voor gepensioneerden. De afgelopen jaren zijn de rentes stevig gedaald. Gepensioneerden hadden daar last van. De lange looptijd voor jongeren leidden tot risico’s van rentedaling en deze kregen ouderen toegeschoven. In het nieuwe stelsel voorkomen leeftijdsafhankelijke beschermingsrendementen dit probleem.

Voortaan wordt de herverdeling beperkt tot de solidariteitsreserve. En de keuze van te lopen risico’s vindt plaats per leeftijdscohort. Dat lijken me een hele belangrijke stappen voorwaarts.

Verder blijven natuurlijk de verworvenheden van het oude stelsel in stand, zoals verplichte pensioenopbouw en levenslange uitkering.

Hierdoor voorkomen we Amerikaanse toestanden waarin iedereen het zelf maar moet uitzoeken. De collectieve beleggingsportefeuilles worden trouwens niet zoveel anders dan voorheen. Een verschil is wel dat vroeger schokken pas veel later werden doorgegeven. Er werd jarenlang niet geïndexeerd en soms gekort omdat er ooit in 2008 een financiële wereldcrisis was geweest. Het nieuwe stelsel is daar eerlijker over. Ik protesteer tegen de suggestie dat in het nieuwe stelsel de risico’s veel groter zijn. De risico’s worden transparanter gemaakt en uitkeringen fluctueren wat vaker.”

KOOPKRACHTRISICO’S

Een dikke voldoende dus voor het nieuwe stelsel. Niettemin maakt Nijman zich hier en daar wél zorgen. Bijvoorbeeld over de sturing op koopkrachtrisico’s. “In de huidige formulering van de wet is deze niet vreselijk elegant opgelost. Zo staat voorgeschreven dat de beschermingsrendementen nominaal moeten zijn. Dat is niet logisch. Eddy van Hijum (minister van Sociale Zaken, red.) heeft aangekondigd nog een keer te gaan kijken naar de definitie van beschermingsrendementen. Dat lijkt me zeer terecht. Maar wat hij ermee bedoelt, weet ik nog niet. Ik hoop dat de wet op dit punt nog wordt bijgevijsd met reële beschermingselementen.”

Hebben de ontwerpers daarin niet voorzien?

“Jawel, we hebben het al heel lang geroepen. Maar zo gaat een wetgevingsproces nou eenmaal. Op de een of andere manier wordt het nu maatschappelijk herkend. De grote discussie is wat mensen willen. Je kunt prima een pensioen regelen dat de gemiddelde inflatie van bijvoorbeeld 2% per jaar bijhoudt. Maar dat is dan bij hetzelfde risico initieel wél 20% lager.

De discussie gaat vaak fout waar gepensioneerden een geïndexeerd pensioen willen, maar dan wél initieel net zo hoog als wanneer het niet-geïndexeerd zou zijn. Die smaak hebben we niet. Want wie betaalt dat dan? De toekomst, de jongeren...? Dus gepensioneerde: heeft u liever een bedrag in euro’s of liever de koopkrachtvariant? No problem, dat laatste kan in allerlei vormen. En minder kortingen en garanties kunnen ook. Maar dan moet u zich wel realiseren dat er minder ‘upside potential’ is, om het in gewoon Nederlands te zeggen.”

Wat kan verder beter?

“Het nabestaandenpensioen, mijn hobby-onderwerp. Er wordt bijna nooit over gesproken. Maar naar mijn gevoel is het megabelangrijk. In geval van overlijden ná pensioendatum, verandert het nabestaandenpensioen niet zoveel. Maar als het overlijden vóór de pensioendatum valt, verandert er een heleboel. Met name of je op het moment van overlijden werknemer bent of niet kan tot grote verschillen in de uitkering aan nabestaanden leiden. Denk aan mensen die op latere leeftijd zzp’er worden.”

DAN KRIJGT DE NABESTAANDE NIETS

Dat zijn er nogal wat.

“Dan krijgt de nabestaande dus niets. Nou, er zijn wel een paar kleine pleisters geplakt. De eerste maanden nadat je werknemer was, word je

Emeritus-hoogleraar Theo Nijman (1957) is gespecialiseerd in financiële econometrie en pensioenen. Hij promoveerde in 1985 aan de VU Amsterdam en werd daarna benoemd tot universitair hoofddocent aan de toenmalige Katholieke Hogeschool Tilburg. In 1993 werd Nijman hoogleraar Econometrie van de Financiële Markten. Sinds 2013 was hij daarnaast hoogleraar Pensioenbeheer en Risicomanagement. September 2024 is hij met emeritaat gegaan.

Nijman speelde een sleutelrol bij de oprichting en uitbouw van Netspar, een internationaal kennisnetwerk over pensioenen. Verder heeft hij bijgedragen aan de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Hij publiceerde in vele internationaal vooraanstaande wetenschappelijke tijdschriften.

Nijman werkt nog één dag in de week bij Netspar, gehuisvest in Tilburg University. Op de vraag hoe het leven als pensionado hem bevalt: “Hartstikke leuk. Deels ben ik met geheel andere dingen bezig dan vroeger, zoals een nieuw huis. Bij elke baan hoort een zekere mate van geneuzel. Daar heb ik nu afstand van. Ik word meer ingezet voor grote vragen en strategisch advies. Dat is makkelijk praten. Je hoeft het immers niet uit te voeren.”

nog behandeld als werknemer. Maar dat is niet het grote plaatje. Het nabestaandenpensioen bij overlijden voor de pensioendatum hangt af van het inkomen op dat moment. Niet van hoelang je in het verleden werknemer geweest bent, zoals in het oude stelsel. Als je dan dus geen werknemer meer bent op moment van overlijden, en je hebt zelf niets geregeld, dat is het nabestaandenpensioen nada, nul. Dat leidt tot gekke dingen. Het kan bijvoorbeeld veel uitmaken of je overlijdt een dag vóór je pensioendatum of een dag erna. Of dat mensen eerder met pensioen gaan vanwege het nabestaandenpensioen. Dat vind ik een serieus probleem. Het is wel te plakken, maar dat is nog niet gebeurd. Ik heb altijd geroepen dat het nabestaandenpensioen belangrijk is. Maar om de een of andere reden heeft bijna niemand het erover.”

Vindt u de inspraak, waarover alsnog debat is, goed geregeld?
“De inspraak is via vakbonden en werkgevers collectief geregeld. Daar heb ik geen moeite mee. De te maken keuzes zijn namelijk vreselijk ingewikkeld. Als je kijkt naar het niveau van de huidige discussie, dan heb ik niet de indruk dat heel Nederland rondloopt met specialisten. Dat gezegd hebbende, kan ik me voorstellen dat er iets meer keuzemogelijkheid komt om het draagvlak te vergroten voor de gehele transitie.”

Hoe dan?
“Ná invaren, dus niet ervoor, vraag je aan de deelnemers wat ze het liefst willen. De mate van beleggingsrisico die we tot nu toe voor u hebben bedacht? Of liever een gegarandeerd pensioen? Of bijvoorbeeld jaarlijks 2% erbij maar een lagere eerste uitkering?”

“Ik geloof helemaal niet in een referendum. Eerst moet je de opkomstdrempel halen. Als vervolgens 51% tegen is, gaat het nieuwe stelsel op het laatste moment net niet door. Meer sympathie heb ik voor de variant van het instemmingsrecht of jouw vermogen al dan niet wordt ingevaren. Maar die vraag is bijna onmogelijk te beantwoorden omdat de pensioenuitkering die men zou krijgen bij niet invaren, afhangt van wie er nog meer wel of niet invaren.

Al dat soort problemen ben je kwijt, als je kiest voor al dan niet een garantie ná invaren. Weliswaar is deze keuze moeilijk voor individuen, maar wel veel beter te overzien. De pensioensector kan dan mensen helpen bij hun keuzes en mag best vertellen dat het veelal onverstandig is om voor zekerheid te kiezen. Maar het geven van die mogelijkheid lijkt me prima.”

Klinkt het niet aanmatigend naar mensen om te zeggen dat ze niet in staat zijn gefundeerde keuzes te maken?
“In wetenschappelijk onderzoek komt dit ontzettend duidelijk naar voren. Laat daarom de mensen met verstand van zaken en een beetje distantie collectieve keuzes maken. Anderzijds wordt bij collectieve keuzes vaak geredeneerd alsof alle deelnemers hetzelfde zijn. Dat is natuurlijk niet zo. De een heeft zijn hypotheek afgelost, de ander niet. De een werkt door tot zijn 74ste en de ander niet, enzovoorts. En dan heb je nog de individuele risicobereidheid. Het tegenargument dat je mensen in één mal stopt met puur collectieve keuze, is zeker valide.”

MET ANDERE WOORDEN: FAST IS NIET FAST

VAST EN VARIABEL
Terug naar de politieke discussie. Daar gaat het vaak over een vast oud versus een variabel nieuw stelsel. Een vals frame, vindt Nijman. “Deze tegenstelling klopt niet en moet je dan ook niet gebruiken. Het gaat om een lager vast pensioen of een veelal hoger variabel pensioen. Hier zit ook verwarring in de juridische en economische formulering van ‘vast’.

In juridische zin is de huidige uitkering vast omdat er uitsluitend gekort mag worden als ultieme remedie. Maar dat is wél gebeurd. Met andere woorden: vast is niet vast. Daar kijkt een econoom raar van op. Als je een economisch vaste uitkering wilt, moet je beleggen in obligaties. Klaar is Kees. En dan is de gemiddelde uitkering wél beduidend lager.”

HELDERE COMMUNICATIE
In zijn afscheidsrede 20 september vorig jaar trekt Theo Nijman uiteenlopende lessen uit twintig jaar intensieve pensioendiscussie. Eén ervan is een heldere communicatie. Citaat: “Wat als we bij het ontwerp van het pensioenstelsel zouden beginnen met uitlegbaarheid en draagvlak?” Daar is niet veel van terechtgekomen, leggen we hem voor. De Wtp is twee jaar geleden al door het parlement aangenomen, nadat sociale partners na twee decennia overleg tot een akkoord waren gekomen. Inmiddels is hele sector volop bezig met de transitie. Drie pensioenfondsen zijn al overgestapt op het nieuwe stelsel. En dan nu nog een politieke discussie over alsnog individuele inspraak in de overgang naar het nieuwe stelsel. Er zijn veel lessen nog niet getrokken.

“Helemaal mee eens. De communicatie over het nieuwe stelsel is niet best gegaan. Dat wil overigens niet zeggen dat de uitkomsten anders

geweest zouden zijn. Ik geloof in starten bij de basics. Hoeveel garantie wilt u hebben? Hoeveel risico kunt u dragen? Daar vandaan bouw je het verhaal op waarbij geldt: ‘u moet wel uw eigen rekening betalen’. Het is goedkoop en flauw om te zeggen dat je én een koopkrachtig pensioen wilt, én geen substantieel beleggingsrisico wilt lopen, én niet accepteert dat je dan per jaar een lagere uitkering krijgt. Nogmaals, de smaak kan niet zijn: iemand anders betaalt het maar.”

Dus ‘Geen gezeik, iedereen rijk’ gaat niet op.
“Precies. Op die manier had veel meer gecommuniceerd moeten worden. Inclusief de kans op korten, zowel in het oude als het nieuwe stelsel. Ook dat wordt vaak een beetje verstoep. Natuurlijk kun je kiezen voor garanties. Maar die hebben nadelen. Als je daar niet voor kiest, wat de hoofdmoot van de sector doet, moet je er eerlijk over zijn dat kortingen kunnen voorkomen. Nu zie je vooral teksten met ‘wij voorkomen kortingen’. Ja, ja, maar lang niet allemaal.” ■

De (onverwachte) meerwaarde van plausibiliteitscontroles

Om de evenwichtigheid van de overgang naar de Wet toekomst pensioenen (Wtp) te bepalen, moeten pensioenuitvoerders heel veel berekeningen uitvoeren. Het is van groot belang dat al deze berekeningen juist zijn, omdat het gaat over de verdeling van vermogens. En deze verdeling kan achteraf niet meer aangepast worden. De berekeningen zijn vaak best complex voor bestuurders, met name omdat zij hier niet dagelijks mee bezig zijn. Hoe kunnen zij dan toch bepalen of alles goed gaat?

Plausibiliteitscontroles helpen om de juistheid van berekeningen te bepalen. Bovendien kunnen plausibiliteitscontroles helpen om uitkomsten beter te begrijpen. En daarmee kunnen ze soms zelfs richtinggevend zijn voor besluitvorming. In dit artikel geven we hier nadere duiding bij en moedigen we zowel rekenaars als bestuurders aan om met een aantal van de controles juist in gesprek te gaan binnen het bestuur. Dit kan de beoordeling van de evenwichtigheid sterk verbeteren.

WETTELIJKE TRANSITIE-EFFECTEN

Wettelijk is voorgeschreven dat pensioenuitvoerders de evenwichtigheid van de overgang naar de Wtp in ieder geval bepalen op basis van:

1. Pensioenverwachtingen in drie scenario's (slecht weer, verwachting en goed weer)
2. Netto profijt

In beide gevallen worden duizenden toekomstige scenario's doorgerekend. En worden de uitkomsten in het huidige stelsel (FTK) vergeleken met die in het nieuwe stelsel (Wtp).

Een belangrijk verschil tussen de twee maatstaven is dat pensioenverwachtingen echt iets zeggen over de hoogte van pensioenen die deelnemers kunnen verwachten (projectiemaatstaf). Bij netto profijt worden echter de waarden van de pensioencontracten bepaald en vergeleken (waarderingsmaatstaf).

Netto profijt is gedefinieerd als de waarde van alle toekomstige uitkeringen minus de waarde van alle toekomstige premies. Simpel gezegd, wat krijgt een deelnemer aan pensioen voor wat er voor hem/haar is betaald? Bij de vergelijking tussen FTK en Wtp wordt er feitelijk naar het verschil in netto profijt gekeken, de delta netto profijt.

In de praktijk vinden bestuurders, maar ook specialisten, nettoprofijt-berekeningen vaak moeilijk te doorgronden. Dit komt in belangrijke mate doordat de waarden van de contracten worden bepaald met behulp van risiconeutrale waardering. Bij risiconeutrale waardering worden alle toekomstige premies en uitkeringen op basis van een risiconeutrale scenarioset (Q-set) in een ALM-omgeving berekend en verdisconteerd. Vervolgens wordt het gemiddelde genomen van alle scenario's om te komen tot de waarde van het contract.

INZICHT NOODZAKELIJK VOOR OORDEEL

Hoewel nettoprofijtberekeningen complex kunnen zijn, zijn ze vaak ook uitermate geschikt om plausibiliteitschecks mee uit te voeren. Dit blijkt mede uit recente guidance van De Nederlandsche Bank. Daarin wordt een zestal good practices benoemd, die bestuurders kunnen helpen bij het bepalen van de plausibiliteit van berekeningen.

Twee van die good practices hebben specifiek betrekking op netto-profijtberekeningen en bespreken wij hier. Deze controles hebben namelijk een veel breder doel dan puur een controle van de plausibiliteit. De uitkomsten hiervan geven waardevolle inzichten in de omvang van de herverdeling in het bestaande (FTK-)contract en de daaruit volgende veranderingen na de overgang naar de Wtp.

Controleer dat het netto-profijteffect over alle cohorten samen grofweg nul is.

De gedachte achter deze controle is primair dat als het totale netto profijt significant afwijkt van nul dit kan duiden op een fout in de modellering. Met totale netto profijt wordt bedoeld dat er naar alle generaties (huidige en toekomstige) wordt gekeken. Maar bijvoorbeeld ook naar kosten en eventuele restvermogens.

Deze controle geeft echter ook veel inzicht in de mate van herverdeling binnen de contracten. Binnen het FTK is immers sprake van hogere bufferopbouw, waardoor vermogen (positief of negatief) wordt gedeeld met toekomstige deelnemers. Wanneer enkel de huidige deelnemers in ogenschouw worden genomen, resulteert nog een restvermogen, dat wordt doorgegeven aan toekomstige deelnemers.

Binnen de Wtp kan er ook sprake zijn van herverdeling. Bijvoorbeeld als er sprake is van een solidariteits- of risicodelingsreserve. Dergelijke reserves zijn echter veelal veel kleiner dan binnen het FTK. Bovendien kunnen deze reserves nooit negatief worden.

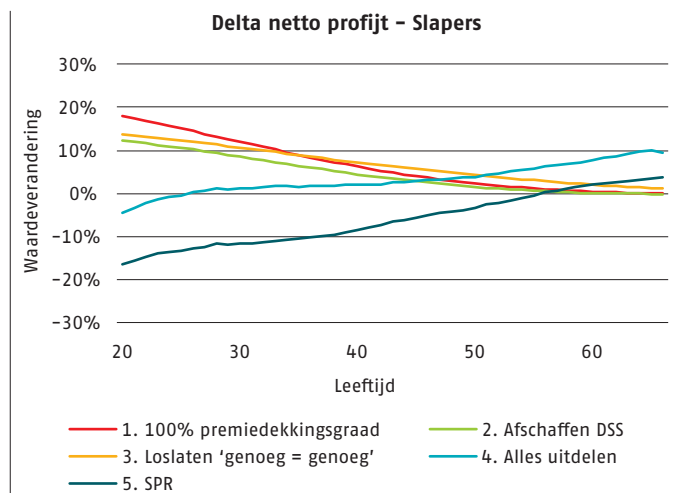
Deze controle geeft een bestuur dus waardevolle informatie over de herverdeling binnen het huidige contract en de winst die hiermee voor huidige deelnemers ontstaat door de overgang naar de Wtp.

Controleer of een rentebeweging het verwachte effect heeft op de netto profijt effecten (via de kosten van het afschaffen van de doorsnee-systematiek).

In deze good practice wordt specifiek de tussenstap genoemd waarmee inzicht wordt gegeven in het effect van de afschaffing van de doorsneesystematiek. In de praktijk zien wij echter dat het opsplitsen van de totale transitie-effecten in meerdere tussenstappen veel informatie biedt aan bestuurders. Daarmee kan het ook een waardevolle bijdrage leveren aan de discussie over de evenwichtigheid van de transitie als geheel.

Hieronder is een voorbeeld weergegeven van de uitsplitsing van het delta netto profijt van slapers voor een fonds, waarbij de stapjes steeds stapelen op de voorgaande. In dit voorbeeld worden de volgende stappen onderscheiden:

1. Inkoop pensioen tegen actuariële kostprijs;
2. Afschaffen doorsneesystematiek;
3. Loslaten 'genoeg = genoeg' (minder beperking op maximale toeslagen bij hoge dekkingsgraad);
4. Vervallen bufferopbouw;
5. Overstap naar solidaire premieregeling (SPR).

Wanneer het fonds alleen naar het totaal van de transitie-effecten zou kijken, zou het tot het oordeel kunnen komen dat de effecten in termen van netto profijt sterk verschillen tussen generaties, waarbij bepaalde generaties erop vooruitgaan en anderen achteruit, en het totaal als onevenwichtig beoordelen.

Wanneer het echter inzoomt op de verschillende onderliggende stappen, is zichtbaar dat er een aantal tegengestelde effecten spelen die elkaar in enige mate opheffen. Dit betreft enerzijds het vervallen van de solidariteit van bestaande met nieuwe opbouw (stap 1), wat voor dit fonds leidt tot een forse winst voor jongere slapers. Anderzijds heeft het fonds hier gekozen voor toepassing van de standaardmethode voor invaren, waardoor jongere slapers veel minder vanuit de buffer ontvangen dan ze onder het FTK zouden doen. Dit leidt weer tot een forse daling.

Het is uiteindelijk aan het bestuur om te beoordelen of zij dit evenwichtig vinden. Als zij in hun doelstellingen hebben opgenomen het totale contract niet teveel in waarde zou mogen veranderen, kunnen zij dit als onevenwichtig beschouwen. Als zij echter van mening zijn dat het huidige contract teveel bufferopbouw kent en daarmee teveel herverdeling van oudere naar jongere generaties, kunnen zij deze verandering juist als heel evenwichtig beschouwen.

Een dergelijke analyse kan voor alle deelnemersgroepen en voor verschillende rente- en dekkingsgraadniveaus worden gemaakt. Op het eerste oog lijkt dit vooral tot extra werk te leiden. Ervaring bij verschillende fondsen is echter dat het inzicht juist erg helpt in de discussie en de onderbouwing van bandbreedtes en de evenwichtigheid van een besluit.

CONCLUSIE

We concluderen dat de plausibiliteitscontroles niet alleen op de achtergrond nodig zijn in de borging van de kwaliteit van de analyses. Ze kunnen op een aantal punten ook een heel goed hulpmiddel zijn om inzicht te verkrijgen in de onderliggende oorzaak van transitie-effecten. Met name het bekijken van verschillende tussenstappen in de hele transitie, kan het bestuur helpen in hun afwegingen welke herverdelingseffecten zij wel wenselijk vinden en welke niet. ■

M. Irwin MSc (links) is specialist Pensioenakkoord bij Ortec Finance.

C. de Groot MSc AAG is Team Manager bij Ortec Finance.

IORP II review: a view from the Actuarial Association of Europe

There is a European angle to pensions, via the IORP II Directive. This Directive is under review. In this article, we discuss some of the areas where change is being considered, and set out the Actuarial Association of Europe (AAE) position on these.

In 2003, the EU issued a Directive on 'the activities and supervision of institutions for occupational retirement provision' which became known as the IORP Directive. This was reviewed and substantially amended in 2016 in the IORP II Directive, which was required to be transposed into national law by January 2019, although a number of Member States missed this deadline. IORP II included a requirement to review certain aspects after 5 years and the European Commission (EC) issued a Call for Advice to EIOPA in 2022. EIOPA undertook a consultation, to which AAE and other stakeholders made submissions, and issued its advice to the EC on 28 September 2023, when it also published feedback on the consultation exercise. It is expected that the new EC will issue a Proposal for a Directive in the coming months.

THE EC HIGHLIGHTED THE INCREASING TREND OF A SHIFT FROM DB TO DC IORPS

In its Call for Advice, the EC highlighted the increasing trend of a shift from Defined Benefit (DB) to Defined Contribution (DC) IORPs, and the consequent transfer of part or all of the risk from the IORP to the members, and asked if the regulatory system needed to be adapted to recognise this shift. Other issues noted in the call for advice related to cross border activity and transfers, whether the Pension Benefit Statement meets its objectives, the interaction of sustainability and fiduciary duties and the desirability of diversity in the management boards of IORPs. In its advice, EIOPA made proposals for change to the Directive in some of these areas, as well as some other issues which it considered worthy of review.

AAE submitted responses to the questions posed in the consultation document, and has considered the feedback given and the advice given by EIOPA to the EC.

M. Melchior (links) is Founder of Archanan and Chair of the Pension Risk Management working group of the AAE.

P. Shier is a Fellow of the Society of Actuaries in Ireland. He was AAE Chairperson in 2015/16. He currently leads the AAE Taskforce on the IORP II review.

In its response¹ to the EIOPA advice, the AAE identified two overarching issues:

- the balance between 'protecting the legacy' and 'embracing the future'
Whilst of course the existing rights of members and beneficiaries must be protected, this should not mean the retention of structures and practices where these are no longer appropriate, but more modern principles of governance and risk management should be applied.
- the IORP Directive is a minimum harmonisation Directive
Given the heterogeneity of IORPs in different Member States, it would be wrong to impose a one-size-fits-all approach but the Directive should set out principles and provide flexibility for Member States to apply these appropriately and proportionately for IORPs in their jurisdiction. Guidelines and best practices should be encouraged.

The longest section of the consultation document and EIOPA's advice deals with governance and prudential standards. One controversial issue is deciding the threshold at which the provisions of the Directive must be applied; below this limit Member States can (but are not required to) exempt IORPs from almost all of the requirements. The existing limit of 100 members is inappropriate as it takes no account of beneficiaries (which in some IORPs may be significantly greater in number than members) or of the level of assets of the IORP. EIOPA proposes to increase the limit to 1,000 members and beneficiaries, and €25 million in assets, with IORPs which are currently exempt but would be required to comply with the Directive under the new limits being 'grandfathered' i.e. they would continue to enjoy the exemption. AAE is supportive of the proposal to increase the limits provided Member States consider to what extent they should apply at least some of the provisions of the Directive to IORPs below the threshold, and that the grandfathering provision not be included, with a transitional period granted instead.

RISK MANAGEMENT: THE AAE'S VISION FOR SMARTER PENSION OVERSIGHT

Effective risk management is central to the AAE's vision for a modernised IORP II Directive. The AAE calls for a shift from static, compliance-driven approaches to dynamic, principle-based systems that strengthen governance and member protection. Risk assessments should be part of continuous risk management – not just limited to periodic exercises through the Own Risk Assessment (ORA). This includes clearly defining and regularly reviewing an IORP's risk appetite and tolerance across funding, investment, biometric, operational, and sponsor risks. Governance should allow risk signals to be addressed proactively, not reactively.

AS PENSION SYSTEMS MOVE FROM DB TO DC, RISK INCREASINGLY SHIFTS TO MEMBERS

As pension systems move from DB to DC, risk increasingly shifts to members. The AAE stresses the need for actuarial frameworks that reflect this reality. It is no longer sufficient to focus only on portfolio and sponsor risks – actuaries must also help assess income adequacy and investment risk at the member level.

Long-term risk assessments are key tools for modelling outcomes under varying economic and demographic scenarios. These projections guide the design of default strategies, such as lifecycle strategies, which adjust asset allocation as members age. They also help evaluate the

long-term effect of costs and charges – crucial for assessing value-for-money as DC plans become more widespread.

The AAE supports standardised risk assessments (SRAs) to improve comparability across Member States. These should enhance supervisory insight into systemic and national risks and serve as input to inspire future regulatory improvements – without undermining national frameworks or introducing unintended capital requirements.

By promoting risk-based, proportionate regulation and long-term modelling, the AAE aims to ensure IORPs are better equipped to deliver secure and sustainable member outcomes.

IT IS ESSENTIAL THAT THE NARRATIVE USED TO DESCRIBE THE SCENARIOS MUST BE MEANINGFUL TO MEMBERS

MEMBER COMMUNICATION

The Advice has a section on communications with members and in particular on the Pension Benefit Statement. There is already a long list of items which must be included, and EIOPA proposes that more be added – details of past performance, information on costs and charges, and information on sustainability. The AAE emphasises the need for the key information, including expected benefits and risk measures, to be highlighted with additional nice-to-know issues available in a layered fashion. To facilitate this, the AAE is very supportive of the use of a digital platform and tools to enhance member engagement and understanding.

The AAE welcomes the proposal that a 'favourable scenario' be included in projections of DC benefits, to balance the 'unfavourable scenario' currently required, and would be pleased to participate in further discussion about the projections and the assumptions to be used. It is essential that the narrative used to describe the scenarios must be meaningful to members, most of whom will not have high levels of financial literacy.

EIOPA's advice addresses other issues which the Commission has requested, including requirements on the integration of sustainability in investment decisions, and recommendations on diversity and inclusion in the administrative body. The AAE is broadly supportive of these initiatives.

The AAE supports most of the recommendations made by EIOPA although care will be needed to ensure that the regulatory burden on IORPs does not become too onerous, and that the information provided to members is concise and comprehensible. The AAE looks forward to participating in further discussion and assisting in implementation of the changes ultimately agreed by the co-legislators and is confident that the actuary can play a key role in DC pensions, especially in the areas of risk management and member communication. ■

1 – <https://actuary.eu/wp-content/uploads/2024/12/AAE-Position-Paper-on-IOBP-II.pdf>

De eerste fondsen zijn over, wat staat er nu eigenlijk in hun communicatieplan?

Pensioenfondsen die de overstap naar het nieuwe pensioencontract maken, moeten een uitgebreid invaarplan schrijven en aan hun deelnemers communiceren over de gemaakte keuzes en gevolgen. Dat vereist dat moeilijke berekeningen en abstracte begrippen op een duidelijke wijze worden toegelicht. Ik bekijk de eerste plannen en vraag me af in hoeverre die documenten begrijpelijk zijn en de gemaakte keuzes verantwoorden. Als actuaris moeten we niet alleen rekenen, maar daar ook over communiceren.

DRIE FONDSEN PER 1 JANUARI OVER NAAR HET NIEUWE STELSEL

Per 1 januari zijn drie pensioenfondsen overgegaan naar het nieuwe stelsel¹. Dat zijn pensioenfondsen Werk en (re)integratie, het personeels-pensioenfonds van pensioenuitvoerder APG en het beroeps-pensioenfonds Loodsen.

Ik heb de communicatieplannen van deze drie fondsen onderzocht. Daarbij heb ik alleen gebruik gemaakt van openbare informatie van hun website. Daar staan wel de communicatieplannen, maar niet de brieven die naar de deelnemers gestuurd zijn. Ik beoordeel deze drie communicatieplannen op begrijpelijkheid aan de hand van de AFM-criteria.

TRANSITIEPLAN, IMPLEMENTATIEPLAN EN COMMUNICATIEPLAN

Met de overgang naar de Wet toekomst pensioenen moeten sociale partners een nieuwe pensioenovereenkomst sluiten. De afspraken leggen zij vast in een transitieplan. Het transitieplan bevat onder andere afspraken over invaren en compensatie. Het plan omvat ook de verantwoording waarom er gekozen is voor deze invulling van de nieuwe pensioenregeling en waarom er sprake is van een evenwichtige overstap hiernaartoe. Actuarissen spelen een grote rol bij de benodigde berekeningen. Het pensioenfonds stelt vervolgens een implementatieplan op. Onderdeel van het implementatieplan is het communicatieplan.

Drs. P. Carpay AAG CERA werkt als zelfstandig actuaris.

WAT EIST DE AFM?

In haar toezicht op het communicatieplan focust de AFM op vijf onderwerpen²:

1. Benoemen doelgroepen: het communicatieplan dient in te gaan op de specifieke doelgroepen waar de transitiecommunicatie zich op zal richten, waarbij duidelijk is wat er voor welke doelgroep verandert.
2. Doelstelling van de communicatie: het is van belang expliciet te maken welk effect de communicatie moet hebben.
3. Planning: een planning waaruit blijkt op welke wijze het plan wordt uitgevoerd, met daarin doelgroepen, communicatiemomenten, boodschappen en kanalen.
4. Onderbouwing: de onderbouwing van hoe de communicatie-momenten, boodschappen en kanalen aansluiten op de doelgroepen. Hieruit blijkt dat het plan aansluit bij de situatie van de pensioenuitvoerder en haar deelnemerspopulatie.
5. Evaluatie: de evaluatie van het communicatieplan en de daadwerkelijke communicatie. Bij haar toezicht betreft de AFM de wijze waarop pensioenuitvoerders meten of hun communicatie effectief is, zodat de communicatie kan worden aangepast als dat nodig is.

Met die vijf aandachtspunten in het achterhoofd heb ik de communicatieplannen van drie fondsen bekeken.

DOELGROEPEN

Alle fondsen maken in hun plan onderscheid tussen de verschillende fasen waarin de deelnemers zitten (zoals actief, slaper en gepensioneerd). Daarnaast maken ze voor de actieven onderscheid naar verschillende leeftijden.

DOELSTELLINGEN

De drie onderzochte fondsen gebruiken hierbij de termen kennis, houding en gedrag in hun doelstellingen. Met 'kennis, houding en gedrag' wordt bedoeld wat deelnemers weten, hoe ze tegenover de veranderingen staan en of ze hun gedrag daarop aanpassen. Eén fonds heeft als doel het kennisniveau naar 80% te laten stijgen. Dus dat 80% weet dat werkgevers en deelnemers samen geld opzijzetten voor het pensioen, dat 80% weet dat de deelnemer pensioen 'voor zichzelf' opbouwt (pensioenpot) en dat 80% weet dat het pensioen gaat meebewegen met de economie. Een ander fonds streeft ernaar dat in de fase na de overgang er op basis van kennis, houding en gedrag telkens een score van 70% moet zijn op vragen als hoe groot is mijn pensioenkapitaal, hoeveel compensatie heb ik gekregen, is er evenwichtig gehandeld bij het invaren en compenseren. Ze streeft er ook naar dat 70% heeft beoordeeld dat zijn pensioen toereikend is.

PLANNING

De planning van de communicatie-uitingen zit uitgebreid in alle plannen. Alle fondsen zetten verschillende middelen in, zoals nieuwsbrieven, webinars, fysieke brieven en hun eigen digitale omgeving.

ONDERBOUWING

De AFM vraagt om aan te geven waarom het plan aansluit bij de situatie van de pensioenuitvoerder en haar deelnemerspopulatie. Twee fondsen hebben een hoofdstuk gewijd aan die onderbouwing. Hierin staat (soms vrij algemeen) beschreven hoe ze tot hun keuzes zijn gekomen. Het derde fonds beschrijft haar onderbouwing in de reguliere hoofdstukken. In de communicatieplannen wordt dus aan deze eis voldaan.

EVALUATIE

Alle fondsen hebben een nulmeting gedaan of schrijven in hun plan dat ze die gaan doen. In alle plannen zit ook een evaluatie.

DUIDELIJKHEID IN COMMUNICATIE:

THEORIE VERSUS PRAKTIJK

Naar mijn mening is enkel het beschrijven van de bovengenoemde onderwerpen niet voldoende. De AFM stelt ook dat communicatie

correct, duidelijk en evenwichtig moet zijn. Ook geeft de AFM aan de communicatie te gaan controleren: 'Naast het beoordelen van het communicatieplan voor de transitie, houdt de AFM toezicht op de daadwerkelijke communicatie met deelnemers tijdens de transitie'.

VOORBEELD COMPENSATIE

Alle drie de fondsen bieden compensatie voor deelnemers die nadeel ondervinden bij de overgang naar het nieuwe stelsel. Compensatie is complexe materie, het kan voor een deelnemer ingewikkeld zijn om te voorzien waarvoor de compensatie is bedoeld, wie compensatie krijgt, en hoeveel. En ook waarom iemand het niet krijgt.

De fondsen lijken hierbij uit te gaan van een behoorlijk kennisniveau van de lezer. Zo moet bij één fonds de lezer snappen dat hij of zij door afschaffing van de doorsneesystematiek nadeel ondervindt. Bij een ander fonds staat dat je nadeel kan ervaren, omdat nu geldt dat iedereen, jong en oud, evenveel pensioen opbouwt bij een gelijke ingelegde premie. Ik vraag me af of deelnemers aan dergelijke zinnen voldoende hebben om te begrijpen wat ze krijgen.

Eén van de fondsen schrijft in haar plan: 'Vanaf een dekkingsgraad van 105% wordt de compensatie gegeven. Boven de 120% is geen compensatie meer nodig. Zonder deze compensatie is de verdeling van het fondsvermogen over alle deelnemers dan al in evenwicht'. Het waarom achter dit besluit is voor mij als actuaris niet direct duidelijk, het zal voor een deelnemer met minder kennis heel erg lastig zijn om te begrijpen.

HELDERE COMMUNICATIE IS GEEN BIJZAAK, HET IS EEN RANDVOORWAARDE VOOR VERTROUWEN

Een ander fonds schrijft: 'U ontvangt compensatie, omdat u door de afschaffing van de doorsneesystematiek nadeel ondervindt. In vergelijking met andere groepen gaat u er minder op vooruit. Voor de hoogte van de compensatie is er gekeken hoe de rest van de populatie erop vooruitgaat. Op deze manier hebben we dit bedrag berekend'. Waarna een verwijzing naar het transitieplan volgt. Dat transitieplan is een technisch document van 64 pagina's waar niet iedereen zich een weg in kan vinden.

CONCLUSIE

De fondsen die nu over zijn hebben goed gekeken naar de eisen van de AFM. Er wordt verondersteld dat de belanghebbenden bereid zijn om tijd en moeite te steken in dit complexe onderwerp. De ambitie om 70% of 80% te bereiken lijkt hoog: hoeveel deelnemers bekijken daadwerkelijk hun berichten over pensioen?

De teksten over de compensatie zijn voor een goede verstaander duidelijk. Maar of een deelnemer na het lezen van de tekst werkelijk begrijpt waarom hij wel of geen compensatie krijgt, is nog maar de vraag.

Het is te hopen dat de deelnemers bereikt kunnen worden met de communicatie en dat ze een juist beeld krijgen van hun pensioen. De actuaris kan meedenken om de tekst op een toegankelijke manier te verwoorden, zodat de deelnemers het begrijpen. Hoe de informatie daadwerkelijk geland is bij de deelnemers wordt de komende periode onderzocht.

De actuaris kan hierbij een brug slaan tussen complexe berekeningen en een begrijpelijke uitleg. Hoe effectief die brug is, zal de komende periode moeten blijken. Maar één ding is duidelijk: heldere communicatie is geen bijzaak, het is een randvoorwaarde voor vertrouwen in het nieuwe pensioenstelsel. ■

1 – Zie www.pensioenfederatie.nl

2 – AFM Leidraad communicatieplan (2023, website AFM)

Enige beschouwingen van de accountant bij het invaren

Het invaren is het moment van de waarheid voor het pensioenfonds, de actuaris en de accountant en vooral de deelnemer in het pensioenfonds. Onder het verleden wordt definitief een streep gezet.

Aanpassing achteraf is niet meer mogelijk. De overgang van het oude naar het nieuwe pensioensysteem markeert een uniek moment in de tijd. Wat zijn aandachtspunten? Hieronder enige beschouwingen van de accountant, waarbij de actuaris ook belangrijk is.

De overgang van het oude naar het nieuwe pensioenstelsel wordt ook wel toetsmoment 2 (TM2) genoemd. TM2 ziet op de eenmalige verdeling van het bestaande pensioenvermogen naar diverse onderdelen binnen de nieuwe Pensioenwet. Hieraan vooraf gaat TM1. Dit moment is vooral gericht op datakwaliteit. Ik ga hier niet op in. In De Actuaris van april 2025 zijn diverse artikelen over datakwaliteit opgenomen.

Recent hebben Pensioenfederatie, actuarissen (via AG) en accountants (via NBA) publicaties het licht doen zien rondom TM2. De Pensioenfederatie noemt TM2 de ‘waterval’ (zie de grafische weergave rechtsboven).

De uitgangssituatie is het aanwezig pensioenvermogen, zijnde de bezittingen van het pensioenfonds. Belangrijk punt voor de afgrenzing van het pensioenvermogen is de zo juist mogelijke waardering van beleggingen. Vanuit de accountantscontrole zijn de ongecorrigeerde controleverschillen als gevolg van nagekomen waarderingen een jaarlijks terugkerend aandachtspunt. In het algemeen blijft dit binnen de bandbreedte die geldt met inachtneming van de materialiteit. De vraag is of deze bandbreedte ook nu geldt bij TM2. In ieder geval is het

van belang dat vooraf voldoende beheersingsmaatregelen zijn getroffen. Zoals een beleid wat te doen met eventuele verschillen en wat is de peildatum voor laatst mogelijk verwerking van nagekomen waarderingen. Op basis van het verleden kan een (kwantitatieve) risico-inschatting worden gemaakt. Echter, de huidige onzekere tijden kunnen een verhoogd risico zijn.

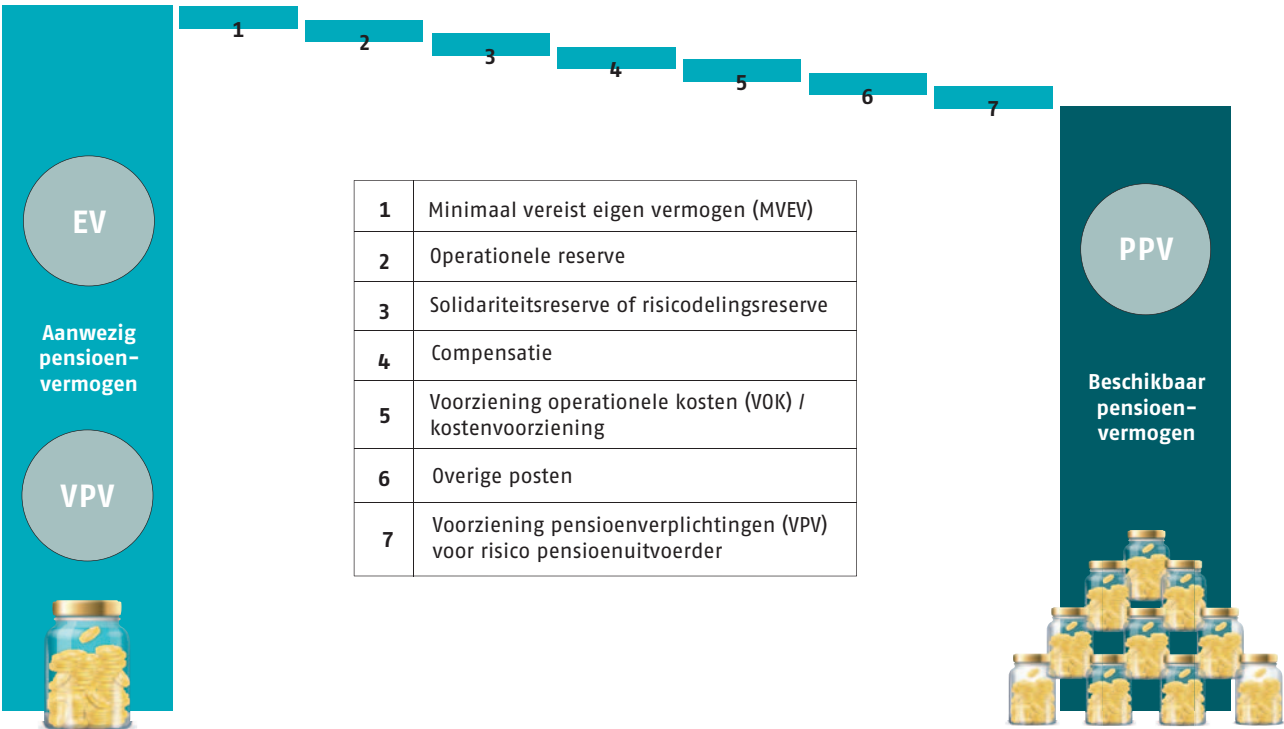
De waterval benoemt zeven elementen alvorens het beschikbaar pensioenvermogen kan worden vastgesteld. In de onlangs gepubliceerde actuariële verklaring bij het invaren en de NBA Handreiking 1120 zijn zes van de zeven elementen herkenbaar. De kostenvoorziening maakt geen deel meer uit van het aanwezig pensioenvermogen en is daarmee een aparte verplichting geworden.

KOSTENVOORZIENING

Met ingang van 1 januari 2025 geldt voor de verslaggeving van pensioenfondsen een aangepaste richtlijn. Zeer belangrijk daarbij is dat elk pensioenfonds een stelselwijziging moet doorvoeren. De kostenvoorziening (met de nieuwe naam voorziening operationele kosten (VOK)) dient apart op de balans (of in de toelichting) te worden getoond. Tot nu toe waren pensioenfondsen gewend om de kostenvoorziening ‘verdekt’ te presenteren in de waardering van de voorziening voor pensioenverplichtingen (VPV).

Uit mijn onderzoek van de jaarverslaggeving van de grootste 100 pensioenfondsen over de afgelopen jaren blijkt dat ruim 90% als kostenopslag een percentage hanteert. Circa de helft hanteert een percentage tot en met 2,5%. De andere helft zit daarboven tot circa 4%. Ondanks hogere kosteninflatie zijn er weinig wijzigingen waarneembaar. In sommige gevallen is zelfs sprake van een daling van het opslagpercentage. 40% van de pensioenfondsen heeft de afgelopen 3 jaar helemaal geen wijziging doorgevoerd. Niet is bekend of de pensioenfondsen wel een grondslagonderzoek hebben gedaan ter onderbouwing dat het opslagpercentage niet wordt gewijzigd.

Op dit punt zijn de verslaggevingsvoorschriften (1998–2024) en de Q&A van DNB (sinds 2014) al jaren ongewijzigd. Vanaf 2025 veranderen de verslaggevingsvoorschriften. De tekst dat in de pensioenverplichtingen een opslag voor kosten die gepaard gaan met het doen van toekomstige uitkeringen moet worden opgenomen komt te vervallen. De uitgebreidere toelichting bevat nu ook de veronderstellingen die voor de bepaling van de VOK zijn gebruikt, alsmede wijzigingen daarin ten opzichte van het vorige verslagjaar, die een significante invloed hebben gehad op de hoogte van de VOK. De verwachting is dat de praktijk aansluiting zoekt bij de Q&A van DNB (contante waarde van toekomstige kasstromen). Ook moet een mutatieoverzicht worden opgenomen. Al met al een forse uitbreiding van de toelichtingsvereisten. Een aparte presentatie zal dus meer nadruk leggen op deze post. Vanuit de accountant zal de aandacht onder meer gericht zijn op de toereikendheid. Dit is overigens vergelijkbaar met de omstandigheden bij verzekeraars bij de invoering van Solvency II in 2016 (een bedrag per polis was niet langer voldoende), waarbij inmiddels de

kostenvoorziening ieder (rapportage-)jaar de nodige aandacht krijgt. De discussie over de schaalbaarheid van de (vaste en variabele) kosten zal nu ook wel eens relevant kunnen zijn bij pensioenfondsen. Een bijzonderheid kan zich voordoen als sprake is van ontoereikendheid. Pensioenfondsen dienen helderheid te verschaffen over wie (en hoe) een tekort dient aan te vullen. Daarbij valt mij op dat bij lezing van de thans gepubliceerde transitieplannen de VOK bijna geen aandacht krijgt. Met belangstelling zal ik kijken of in de jaarverslaggeving over 2024 al een beweging zichtbaar zal zijn richting de nieuwe verslaggevingsvereisten.

HET ACTUARIEEL OMREKENFORMULARIUM

De actuaris controleert dat de overdrachtswaarde van de pensioenverplichtingen is vastgesteld conform het actuariële omrekenformularium. Voor accountants is van belang dat duidelijk is hoe de actuariële gelijkwaardigheid op basis van dezelfde grondslagen (geslachtsonafhankelijk) uitwerkt. Wellicht kunnen voorbeelden van uitwerking daarbij helpen.

HET BEREKENEN VAN DE NIEUWE HOOGTE VAN DE INGEGANE UITKERINGEN

De actuariële verklaring bij het invaren besteedt speciale aandacht aan de juiste berekening van de ingegane uitkeringen van de pensioengerechtigden direct na transitie. Dit is niet meteen van belang voor de werkzaamheden van de accountant bij het invaren zelf, maar wel voor de controle van de jaarrekening, waarin het invaren plaatsheeft. Desalniettemin zal de accountant kennis nemen van de werkzaamheden van de actuaris op dit punt. Een aandachtspunt is ook de uitlegbaarheid van de hoogte van de ingegane uitkering voor en na het invaren.

MATERIALITEIT

Accountants en actuarissen spreken met elkaar een materialiteitsgrens af voor de te verrichten werkzaamheden. Om te komen tot een bedrag zijn twee grootheden van belang. De benchmark en het percentage. De NBA Handreiking is duidelijk. Het pensioenvermogen (exclusief de VOK)

is de benchmark. Daarin is dus geen keuze meer. Over het percentage wordt echter niets gemeld. Uit mijn analyse van de controleverklaringen bij de grootste 100 pensioenfondsen over de afgelopen jaren blijkt dat dit percentage zich tussen 0,5% en 1% beweegt. De trend in de afgelopen jaren was licht stijgend, mede ingegeven door de gunstige ontwikkeling van de dekkingsgraad. Aangezien het invaren een waarheidsmoment is, lijkt de verwachting gerechtvaardigd dat de materialiteit zich waarschijnlijk richting de 0,5% zal ontwikkelen. In de actuariële verklaring bij het invaren introduceren actuarissen controlebandbreedtes voor bijvoorbeeld het controleren van de omzetting van pensioenaanspraken en –rechten in individuele pensioenvermogens. Deze bandbreedtes zijn lager dan de (accountants)materialiteit. Echter, een nadere duiding en uitwerking heb ik nog niet gezien.

DE VERWACHTINGSKLOOF?

De verklaringen van de actuaris en de accountant zijn niet openbaar. Er gelden beperkingen in het gebruik en de verspreidingskring. De actuaris benadrukt dat het onderzoek niet is gericht op de juistheid en volledigheid van de individuele persoonlijke pensioenvermogens (PPV's) en dat de basisgegevens buiten scope zijn. De accountant geeft aan dat de verklaringen slechts voor een specifiek doel zijn opgesteld en mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden.

Denkbaar is echter dat de belevingswereld van een deelnemer in het pensioenfonds of het maatschappelijk verkeer anders is. Dit stelt hoge eisen aan de pensioensector, actuarissen en accountants om helder, eenduidig en transparant te communiceren. Wellicht kan hierbij de in de accountantsliteratuur aanwezige de kennis omtrent de alom bekende ‘verwachtingskloof’ van dienst zijn. Voor beide beroepsgroepen is een uitdaging weggelegd om te blijven uitleggen. ■

Drs. F.J.J. Glorie RA is Partner bij KPMG Accountants N.V.

Pensioenactuarissen Carel Hammer en Jan Tamerus blikken terug Met pensioen

LEVEN ALS GEPENSIONEERDE

Voor Carel is het leven na zijn pensioen geweldig. "Nooit had ik ernaar uitgekeken, maar het is heerlijk om te golfen en tijd door te brengen met mijn kleinkinderen", zegt hij. "Ik heb veel plezier in mijn werk gehad, maar nu geniet ik van de vrijheid die pensioen met zich meebrengt."

Jan heeft gemengde gevoelens over zijn pensioen. "Aan de ene kant is het heerlijk: ik hoef niets meer en begin de dag op mijn gemak. Aan de andere kant is het lastig, vooral omdat ik tegelijkertijd met mijn pensioen de ziekte van Parkinson kreeg. Dat vergde discipline om goed voor mezelf te zorgen, wat in het begin goed ging, maar nu moeilijker is." Na een verhuizing eind vorig jaar pakte Jan de draad weer op om volop te genieten van het pensionado-bestaan.

Jan Tamerus

EEN CARRIÈRE IN HET ACTUARIAAT

Carel en Jan hebben verschillende paden naar het actuariaat bewandeld. Carel kwam in het vak via zijn vader, terwijl Jan bij toeval in het actuariaat terechtkwam. "Ik ontdekte dat je actuariaat kon studeren. Het kandidaatsexamen actuariaat gaf zonder verdere bijvakken toegang tot het doctoraalexamen wiskunde. Dat vond ik zo leuk dat ik na mijn kandidaats ben doorgegaan met de studie actuariaat," vertelt Jan. "We waren met slechts twee studenten en een enthousiaste docent." Na een korte tussenstop als wetenschappelijk medewerker bij de universiteit kwam hij bij pensioenfonds PGGM uit, waar hij tot aan zijn pensionering bleef werken. Naast zijn actuariële werk bij PGGM is Jan ook docent aan de actuariële opleiding van de Uva

geweest. In 2011 promoveerde hij op het onderwerp 'Defined ambition'. Carel voegt toe: "Het was gewoon werk, geen droom of nachtmerrie. Ik ben in het vak gerold omdat het in de familie zat." Hij zette later het actuariële bureau Hammer van zijn vader voort.

IK BEN IN HET VAK GEROLD OMDAT HET IN DE FAMILIE ZAT

Jan herinnert zich de sfeer bij PGGM, waar hij zijn carrière voortzette. "PGGM voelde voor mij als een warm bad. Het denken over de inrichting van pensioenfondsen was in die jaren sterk in opkomst en PGGM liep voorop." Hij was trots op zijn rol in het introduceren van ALM binnen de organisatie. "Samen met Guus Boender heb ik op veel podia gestaan om het ALM-denken te promoten." Naast de introductie van ALM is Jan ook trots op het ontwikkelen van het concept 'Defined ambition'. Bij dit concept, een derde weg tussen defined benefit en defined contribution, haal je de nominale zekerheid weg uit het pensioencontract. Daarvoor in de plaats komt een zachte maar reële ambitie, en valt de noodzaak weg om de opgebouwde aanspraken op de marktrente te waarderen.

Carel bouwde zijn actuariële bureau uit met aanpalende activiteiten: pensioenautomatisering, pensioenadministratie en detachering. Het bureau groeide als kool en verhuisde naar een eigen kantoorpand. Uiteindelijk splitsten de verschillende activiteiten af en fuseerde het actuariële bureau met Towers Perrin. Vanaf 2001 acteerde Carel weer als zelfstandig actuaaris tot aan 2016. Carel kijkt terug op de brede scope van het vak: "Het was niet alleen puur actuariaat, maar ook juridisch, economisch en sociaal advieswerk. We moesten veel verschillende disciplines beheersen om effectief te kunnen adviseren." Hij vond het een uitdaging om complexe vraagstukken te vertalen naar praktische oplossingen voor klanten. "Het advieswerk was uitdagend en gaf veel voldoening."

Natuurlijk zijn er ook zaken die Carel en Jan niet missen aan hun werkzame leven. Carel zegt met een glimlach: "Het omgaan met conflicten tussen personen, waar geen einde aan kwam hoef ik gelukkig niet meer mee te maken." Hij denkt even na en kan een lach niet onderdrukken. "En nog iets: geneuzel over leaseauto's. Vreselijk. Ik kreeg een boze werknemer die graag een trekhaak wilde omdat zijn collega een schuifdak had". Jan heeft ook zijn ergernissen gehad: "Ik ben blij dat mijn pensionering mij bevrijd heeft van het vechten tegen de bierkaai, de politiek en DNB. Lang verzette ik mij tegen de verplichte waardering tegen de marktrente van de pensioenverplichtingen. Voor een alternatieve waardering heb ik de SER meegekregen. Maar DNB en de politiek hebben dit niet overgenomen. In mijn proefschrift heb ik defined ambition bedacht. De Stichting van de Arbeid heeft dit omarmd. De politiek durfde het echter niet aan om defined ambition in te voeren. Ik was een roepende in de woestijn."

DE PENSIOENTRANSITIE: KANSEN EN ZORGEN

De pensioentransitie houdt beide actuarissen nog altijd bezig. Carel staat positief tegenover de veranderingen. "Ik ben blij dat we af zijn

Carel Hammer

van de discussie over de marktwaaarde van een pensioenvoorziening. Het is een stap in de goede richting," zegt hij. Hij gelooft dat de nieuwe wetgeving meer stabiliteit zal bieden voor toekomstige generaties. "De veranderingen zijn noodzakelijk om het pensioenstelsel toekomstbestendig te maken."

IK BEN NIET GELUKKIG MET WAT ER NU LIGT

Jan is kritischer: "De pensioentransitie houdt mij nog volop bezig. Ik ben niet gelukkig met wat er nu ligt. Het is allemaal nominaal ingericht, terwijl we weten hoe verwoestend inflatie kan zijn voor je pensioen." Hij legt uit dat het beleggingsbeleid probeert om de inflatie bij te houden, maar dat dit afhankelijk is van de risicobereidheid en de economische scenario's die worden gehanteerd. Jan wijst op de noodzaak van collectieve risicodeling en solidariteit tussen generaties. "Het is onontkoombaar dat gepensioneerden mee gaan delen in schokken in ons pensioen. We moeten wennen aan een pensioencontract met zachte maar wel reële aanspraken, zoals bij 'Defined ambition'. Als we eenmaal gewend zijn aan dat contract,

kunnen we beoordelen of verdere individualisering en het opsplitsen van het collectieve vermogen in persoonlijke pensioenvermogens echt nodig is."

PENSIOENEN ZIJN MOEILIJK UIT TE LEGGEN. DAT WAS VROEGER AL ZO, EN HELAAS BLIJFT DAT OOK ZO NA DE PENSIOENTRANSITIE

Op de vraag of ze zich vroeger zorgen maakten over hun eigen pensioen, zijn beiden unaniem: "Geen enkel moment, ik had het veel te druk." Volgens hen beginnen mensen zich pas zorgen te maken over hun pensioen als ze de pensioenleeftijd naderen. Carel illustreert dit met zijn favoriete hobby golfen: "Binnen de golfclub hopen we dat er meer jongeren gaan golfen. Maar als je zegt dat golfen ongeveer vier uur duurt, haken ze af. Jongeren hebben daar geen tijd voor." Hij voegt toe dat het langetermijnkarakter van pensioen het lastig maakt om mensen daarvoor te interesseren. Maar volgens hem is dat niet het enige probleem: "Pensioenen zijn moeilijk uit te leggen. Dat was vroeger al zo, en helaas blijft dat ook zo na de pensioentransitie."

BETROKKENHEID BIJ HET VAKGEBIED

Beide actuarissen zijn nog steeds betrokken bij hun vakgebied, al is het in mindere mate. Carel zegt: "Uiteraard heb ik nog belangstelling, maar wel als toeschouwer." Hij bezoekt af en toe bijeenkomsten van de kring van gepensioneerden en soms een AG-bijeenkomst. "Ik heb de memorie van toelichting gelezen over de pensioentransitie. Dat was een taai stukje tekst." Ook Jan voelt zich nog sterk verbonden met het pensioenvak. "Het laat mij nog niet los. Daarvoor gebeurt er nog te veel, al zouden mijn vroegere collega's liever zien dat ik me er niet meer mee bemoei," zegt hij met een glimlach. "Ik volg de discussie vooral via LinkedIn en bezoek af en toe nog een bijeenkomst."

Volgens Carel blijft het vak van actuaaris aantrekkelijk en relevant voor de nieuwe generatie: "Het is een mooi vak. Het wordt wel steeds belangrijker om het verhaal erachter goed te vertellen. Communicatie en voorlichting gaan een prominentere rol spelen, vooral na de pensioentransitie." Jan geeft de jonge generatie actuarissen het volgende mee: "Ik raad een beginnende loopbaan in het pensioenactuariaat aan, bij voorkeur intern bij een middelgroot tot groot pensioenfonds. Je werk heeft maatschappelijk nut. Leer zoveel mogelijk van de actuarissen die daar rondlopen. Bekwaam je ook in het omgaan met andere disciplines. En leer communiceren, zowel met het bestuur van een pensioenfonds als met de deelnemers."

TOT SLOT

Jan en Carel zijn het levende bewijs dat pensioen allesbehalve saai is. Of het nu gaat om hun werk als pensioenactuaaris of het pensionado-bestaan, beide heren blijven volop in beweging en betrokken bij de wereld van pensioenen. ■

Risicopreferentieonderzoeken onder de Wet toekomst pensioenen

Een belangrijk onderdeel van de Wet toekomst pensioenen (Wtp), die op 1 juli 2023 in werking getreden is, is het risicopreferentieonderzoek (RPO). Met het RPO wordt uitvraag gedaan naar de risico's die fondsdeelnemers kunnen en willen lopen. Het RPO heeft in de Wtp een belangrijke rol, en mede hierdoor zal de discussie over de optimale uitvoering en interpretatie gevoerd moeten blijven worden. In dit artikel geven we inzicht in de resultaten van meer dan 40 RPO's en hopen we bij te kunnen dragen aan deze discussie.

HET RISICOPREFERENTIEONDERZOEK

Het RPO vormt een belangrijk onderdeel van de input voor het bepalen van de risicohouding van fondsdeelnemers. Met het RPO wordt onderzoek gedaan naar de risicopreferentie van deelnemers. De beleggingsrisico's die deelnemers in het nieuwe stelsel lopen, moeten namelijk wel passen bij de risico's die zij willen en kunnen lopen (respectievelijk risicotolerantie en risicodraagvlak). Pensioenuitvoerders moeten tenminste elke vijf jaar de risicohouding bepalen. Er moet dan ook een nieuw RPO worden uitgevoerd, en in de aanloop naar het nieuwe stelsel is dit eveneens verplicht.

LIFECYCLE INVESTEREN

In aanloop naar de overgang naar het nieuwe stelsel, heeft Sprenkels voor meer dan 40 pensioenuitvoerders RPO's uitgevoerd. Dit leverde in totaal meer dan 40.000 anonieme reacties op, die representatief zijn voor zo'n 1 miljoen deelnemers. De respons rate, het aantal reacties als percentage van het aantal (gewezen) deelnemers, varieert veel. Voornamelijk Premie Pensioen Instellingen (PPI's) en pensioenfondsen met veel gewezen deelnemers blijven achter. In het RPO vragen we naar het inkomen van de deelnemer, de afhankelijkheid van het (toekomstige) pensioeninkomen en hoeveel inkomen zij nodig hebben (na pensionering). Daarnaast toetsen we of deelnemers in staat zijn dalingen van het pensioenkapitaal of de pensioenuitkering op te kunnen vangen.

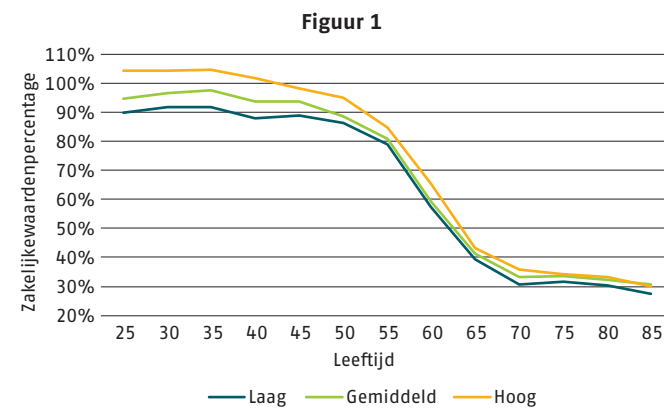
IN HET NIEUWE STELSEL KRIJGT LIFECYCLE INVESTEREN EEN CENTRALE ROL

Ook de Pensioenmeter speelt een cruciale rol. In het nieuwe stelsel krijgt lifecycle investeren een centrale rol. Hierbij wordt voor oudere deelnemers minder risicovol belegd dan voor jongere deelnemers. De Pensioenmeter toont het verwachte pensioenbedrag in een mediaan, goedweers- en slechtweersscenario voor verschillende lifecycles (risicoprofielen). De deelnemer kiest het best passende risicoprofiel. De Pensioenmeter is dus 1-op-1 te vertalen naar een voorkeurslifecycle. Hiermee toetsen we niet alleen hoeveel risico deelnemers kunnen lopen, maar ook hoeveel risico ze willen lopen. De Pensioenmeter onderzoekt dus de risicopreferentie.

RISICODRAAGVLAK EN DE PENSIOENMETER

Voor de analyse hebben we de vragen die specifiek betrekking hebben op het risicodraagvlak samengevoegd tot één (relatieve) risicodraagvlakscore. Op basis van de scores hebben we de deelnemers verdeeld in drie groepen: laag, gemiddeld en hoog risicodraagvlak.

In de Pensioenmeter kiezen deelnemers impliciet een lifecycle. De lifecycle geeft voor alle leeftijden weer welk percentage van het pensioenkapitaal in risicovolle beleggingen wordt geïnvesteerd. Voor de drie risicodraagvlakgroepen hebben we de gemiddeld gekozen lifecycle vastgesteld, per leeftijdsc cohort. De resultaten zijn weergegeven in figuur 1.

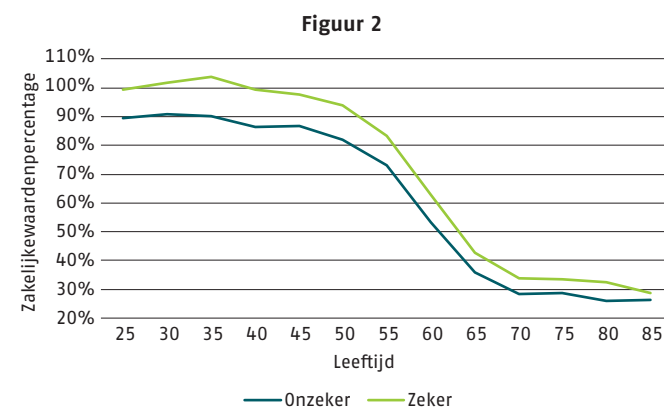

We zien een aflopend risico in leeftijd. Dit sluit aan bij lifecycle investeren. Ook tonen de resultaten een verband tussen het risico-draagvlak en de gemiddeld gekozen lifecycles. Deelnemers met een hoog risicodraagvlak accepteren voor alle leeftijden in de Pensioenmeter een hoger risico. Deze resultaten tonen het belang van het betrekken van het risicodraagvlak bij de vaststelling van de risicohouding. Het risicodraagvlak heeft namelijk een significante impact op het risico dat deelnemers accepteren. Het inkomen van deelnemers is hierin een belangrijke factor.

GEDRAGSEFFECTEN

Gedragseffecten spelen ook een belangrijke rol bij de beantwoording van de RPO-vragen. Keuzes in het kader van pensioen kunnen beïnvloed worden door onduidelijkheid en ambiguïteit. Uit onderzoek blijkt een positieve correlatie tussen de aversie voor het onbekende en risicoaversie. Pensioen is voor veel mensen een lastig onderwerp. Het kan onzeker en ver weg voelen. Door een aversie voor het onbekende kan dit leiden tot een lagere risicopreferentie.

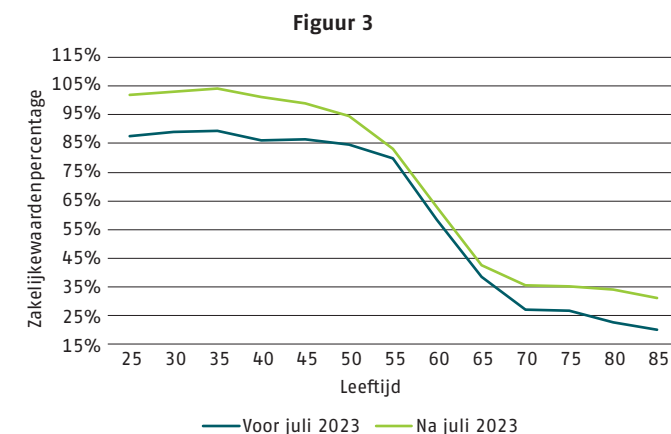
In het RPO geven deelnemers ook aan hoe zeker zij zijn over de gegeven antwoorden. In figuur 2 is de gemiddeld gekozen lifecycle weergegeven voor zekere en onzekere deelnemers. De figuur toont dat deelnemers die onzeker zijn over de gegeven antwoorden voor een significant lager risico kiezen. Dit bevestigt de invloed van onduidelijkheid en ambiguïteit op de keuzes in het RPO.

TIJDsafhankelijkheid

Met het RPO wordt een momentopname gemaakt. Het moment waarop het RPO wordt uitgezet kan invloed hebben op de uitkomsten. Onze RPO's zijn over een tijdspanne van circa drie jaar uitgevoerd. In deze periode is een hoop gebeurd in de wereld (denk aan de oorlog in Oekraïne, de nasleep van de coronacrisis en volatiele financiële markten). Daarnaast was er in Nederland onzekerheid omtrent de invoering van het nieuwe pensioenstelsel. De meeste van deze gebeurtenissen speelde zich met name af in de periode vóór medio 2023. Zo is de Wtp per 1 juli 2023 in werking getreden. Het is niet ondenkbaar dat deze gebeurtenissen impact hebben op hoe deelnemers naar risico en pensioen kijken.

Figuur 3 toont de gemiddeld gekozen lifecycle van RPO's die zijn uitgevoerd vóór en ná juli 2023. De figuur laat zien dat deelnemers significant hogere risico's accepteren in de RPO's die ná juli 2023 zijn uitgevoerd. Wetenschappelijke artikelen tonen aan dat risicopreferentie tijdsafhankelijk is en sterk kan variëren op basis van voorgaande rendementen, geopolitieke ontwikkelingen en financiële onzekerheid. Onze analyse bevestigt dit. Het is daarom belangrijk dat pensioenuitvoerders stilstaan bij de mate waarin de uitkomsten van het RPO afhankelijk kunnen zijn van het moment van uitvraag.

OPMERKINGEN DEELNEMERS

In het RPO krijgen deelnemers ook de kans om een opmerking te plaatsen. We zien dat deelnemers deze mogelijkheid veelal gebruiken om hun negatieve en kritische gevoelens te uiten over pensioenen en de Wtp in het algemeen. Zo geven deelnemers bijvoorbeeld aan liever in het huidige stelsel te blijven, maar wel met jaarlijkse indexatie. Ook geven deelnemers aan niet te begrijpen waarom de pensioenkapitalen in het nieuwe stelsel plots belegd moeten worden. Dit toont hoe ingewikkeld het is om ondanks alle communicatie door pensioenuitvoerders, meer kennis en begrip te bewerkstelligen bij fondsdeelnemers.

Gelukkig zijn deelnemers ook positief. Deelnemers waarderen dat zij betrokken worden bij de keuzes die gemaakt worden voor het nieuwe stelsel. Daarnaast geven zij aan te vertrouwen op de deskundigheid van de (financiële) experts bij de pensioenfondsen, ook omdat ze het lastig vinden om keuzes te maken over zaken waarvoor ze zelf expertise missen.

CONCLUSIE

De RPO's geven een interessante inkijk in de voorkeuren van deelnemers. Uit onze analyse blijkt dat er een sterk verband is tussen risicodraagvlak en de mate van beleggingsrisico dat deelnemers accepteren. Dit toont het belang van het meenemen van het draagvlak in de risicohouding.

Verder zien we dat onzekerheid over de gegeven antwoorden de uitkomsten kan beïnvloeden. De RPO-uitkomsten kennen daardoor ook onzekerheid; het is geen volledig zuivere schatting. Dit bevestigt het belang van enerzijds goede communicatie richting deelnemers en anderzijds het betrekken van andere (wetenschappelijke) bronnen bij de risicohouding.

Tot slot toont onze data dat de RPO-uitkomsten sterk tijdsafhankelijk zijn. Gezien de onzekerheid in Trump's handelsbeleid en de daaropvolgende volatiliteit op de beurzen en wellicht de recente publieke discussie over individuele keuzemogelijkheid bij het invaren, kan een dergelijk effect ook bestaan bij RPO's die nu of in de nabije toekomst uitgevoerd worden. Bij de interpretatie van de uitkomsten dienen uitvoerders rekening te houden met bovenstaande bevindingen. Alleen dan kan met de RPO's een juiste weerspiegeling van de deelnemersvoorkeuren gegeven worden. ■

T. Ackers MSc (links) en J. Oude Boerrigter MSc zijn consultant bij Sprenkels.

Het paspoort van de pensionado

Wies de Boer AAG werkte bij Nationale – Nederlanden en het Koninklijk Actuarieel Genootschap. Sinds 2024 is ze met pensioen.

■ Is het leuk om met pensioen te zijn?

Jazeker, het is heerlijk. Alle druk is weggevallen. Tijd om te fietsen, sporten, wandelen, lezen en leuke uitjes. Als mensen uit mijn omgeving een beroep op me doen met pensioen- en belastingvragen, neem ik daar de tijd voor. Daarnaast doe ik vrijwilligerswerk als welzijnscoach.

■ Heb je je eigen pensioenaanspraken nagerekend?

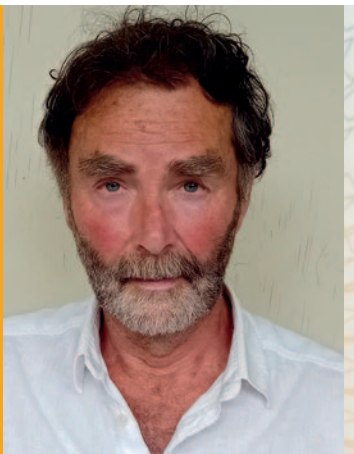
Nee hoor. Ik wilde wel altijd weten of ik eerder zou kunnen stoppen met werken en maakte veel sommetjes om te rekenen aan de haalbaarheid daarvan, ach ja je bent tenslotte actuaar. Uiteindelijk heb ik gewoon doorgewerkt tot de ingangsdatum van mijn pensioen. Steeds concludeerde ik dat mijn werk veel te leuk was. Het besluit om niet te stoppen nam ik iedere keer op gevoel, zonder sommetjes.

■ Zou je voor of tegen invaren stemmen bij een pensioenreferendum?

Dat vind ik een lastige vraag die ik graag omzeil door te zeggen dat het niet meer aan de orde is. Het voorstel van Agnes Joseph is immers verworpen.

■ Was het altijd al je droom om je professioneel met pensioen bezig te houden?

Ik zou bijna willen zeggen: 'natuurlijk niet'. Ik ben er gewoon ingerold en heb pas later ontdekt dat een actuaar de leukste baan van de wereld heeft. Zeker wanneer je, zoals ik, teams aanstuurt en daarbij de inhoud combineert met het coachen van professionals.

Ewoud Stam werkte bij PwC en is nu met pensioen.

■ Is het leuk om met pensioen te zijn?

Zeker. Minstens zo leuk als universiteit, militaire dienst en werk. Het is bovendien allemaal steeds maar een deel van het leven. Wat ik mis? Het was vooral bij mijn laatste werkgever razend interessant te observeren hoe zo'n organisatie functioneert en hoe al die verschillende persoonlijkheden omgaan met ambitie, succes, relaties en tegenslag. In mijn herinnering was ik op iedereen erg gesteld. Daarom is het altijd leuk als er eentje wielrennend langskomt en bij mij pauzeert of als we weer eens ergens gaan eten met een heel prettig gezelschap van oud-collega's.

■ Heb je je eigen pensioenaanspraken nagerekend?

Nee. Een enkele keer moest ik iets kiezen of doorgeven, dat heb ik wel gedaan.

■ Zou je voor of tegen invaren stemmen bij een pensioenreferendum?

Op dit moment 'voor', maar als ik me erin verdiep zou het heel goed 'tegen' kunnen worden.

■ Was het altijd al je droom om je professioneel met pensioen bezig te houden?

Het begon met Aardwetenschappen aan de VU in de richting 'ertsen, olie en mineralen' om als veldgeoloog in verre landen avonturen te gaan beleven. Bleken ze daar geen Nederlanders voor te nemen omdat die niet tussen hard gesteente opgroeien. Ik kon wel bij Shell in Rijswijk veldwerkverslagen van anderen uitwerken. Nou, mooi niet! Dan maar het tegendeel qua avontuur tot ik iets beters wist; een Actuarieel Adviesbureau. Na tien jaar drong het door dat het wel eens blijvend zou kunnen zijn en ben ik toch maar serieus op het aanbod van de BU0AW ingegaan.

KLIMAAT

Stretching Analysis: is your firm's approach to climate scenario analysis in line with the proposed UK regulations?

An overview to the new "CP10/25 – Enhancing banks' and insurers' approaches to managing climate-related risks"

On the 30th April, the UK's Prudential Regulation Authority (PRA) launched "CP10/25¹", its consultation paper on managing climate-related risks which will update the supervisory statement (SS3/19). The new draft supervisory statement (SS) now runs to 40 pages, replacing a far more modest eleven pages in SS3/19 reflecting the evolving landscape since 2019. As an extensive consolidation of supervisory thinking, it provides everyone with a potential climate risk management benchmark for their current practices and efforts. Actuaries will be particularly interested in the expectations it sets for climate scenario analysis.

CP10/25 is a consultation paper which the PRA issues to gather industry feedback before finalising rules or guidance. For the UK regime, rules are mandatory setting out the requirements. Supervisory statements (eg SS3/19) are not mandatory but set out the regulatory expectations of firms and frameworks to help judge if those expectations have been met². Accordingly, the consultation paper's stated aim is to 'set out clear, straightforward and concise expectations about climate-related risk identification, management and governance outcomes that the PRA would like to see from firms'. It also wants to 'provide space for firms to take action and develop innovative solutions that are most suited to their business'. The paper comments that the proposals are often 'simply applying existing regulatory approaches to managing risks (for example, in relation to effective governance), but with greater clarity on how they apply to climate-related risks specifically'³ and it also make several references to proportionality. In his launch speech, David Bailey stated "*the proposed expectations consolidate and clarify the feedback that the PRA has provided publicly on climate risk since SS3/19 was published. They will align our approach with the relevant international standards for insurers and banks in a way which is consistent with the PRA's objectives.*"⁴

The draft statement contains seven chapters covering governance, risk management, climate scenario analysis (CSA), data, disclosures, banking-specific issues and insurance-specific issues.

DIVING INTO CLIMATE SCENARIO ANALYSIS

Each chapter has interesting elements, but of particular interest to UK and European (all!) actuaries will be the selection, application and communications of climate scenario analysis.

David Bailey stated 'climate related risk management practices cannot rely on historic data in the same way as for traditional risks... This reinforces the importance of scenario analysis as a key tool for all firms, and... we therefore place greater emphasis on the rigorous use of scenario analysis.'

There are some notable parallels between the expectations outlined in the paper and the 2024 Institute and Faculty of Actuaries (IFoA) Climate Scenarios risk alert⁵ especially on understanding and communicating the limitations of climate scenario analysis. The paper

N. Spencer is a senior consultant and sustainability risk specialist in the London offices of Milliman, LLP. He is a past Chair of the Institute and Faculty of Actuaries Sustainability Board and a member of its Biodiversity Working Party.

This article was earlier published in The European Actuary of 1 June 2025.

also seems to take on the findings of the IFoA’s Climate and Sustainability Scenarios Committee, which expressed concern that organisations and their executive boards might fall short of the understanding and competencies required for good climate risk governance⁶.

The chapter on climate scenario analysis (CSA) divides into four sub-headings:

- **The role of CSA:** the PRA observes ‘many firms lack adequate understanding of the climate-related risks they face, with little evidence that they appropriately account for those risks in their decision-making and risk management.’ In response, it proposes firms ‘appropriately document how their CSA fulfils their objectives and informs their decision-making’. Firms ‘should be aware of the limitations and uncertainties associated with the CSA models ...and account for those when using the results’. Echoing the IFoA risk alert, the PRA comments ‘current CSA models... do not capture the full range and scale of climate-related risks’ thus their proposals seek ‘to ensure firms interpret and use the results in full knowledge that they may be exposed to greater risks’ than these models quantify.
- **Selecting scenarios and use cases:** this states that firms should ‘select, match and tailor scenarios as relevant for their objectives and specific use cases’ including ‘relevant jurisdictional climate targets’. The paper highlights a wide range of use cases from business strategy and risk appetites to valuations, liquidity and

solvency. It explicitly mentions own risk and solvency assessment (ORSA) with an expectation to document and demonstrate how CSA informs decision-making and ‘support embedding... [the output into] firms’ approaches to internal capital adequacy, own resources and solvency’.

- **Scenario analysis and calibration:** ‘The PRA has observed that some firms lack adequate understanding of the scenarios they use’. It notes ‘inadequate application of CSA results leads in some cases to poorly supported conclusions that climate-related risks are immaterial for the firm’.
- **Scenario governance, controls and review:** Based on their engagements, the PRA states ‘some [firms] continue to rely on scenarios provided by external suppliers without appropriate adaptations and updates’. It proposes firms ‘regularly review and update their scenarios in line with modelling and scientific advancements and the changing nature of risks to the firm’. Further, ‘the board and management body would be expected to have an adequate understanding of the CSA, including of the limitations of the models and toolkits used and the main sources of uncertainty, to inform their interpretation and use of the results. Where appropriate, firms would be expected to conduct sensitivity analysis of their model choice and calibration.’ There is also an explicit proposal for reverse stress testing ‘to consider what type of climate scenario would result in the firm no longer being able to carry out its business activities’.

Within the CSA section of the drafted supervisory statement there are some more explicit details of these expectations:

- It explicitly references ‘non-linearities and potential tipping points’ as part of CSA limitations to be accounted for in the use of the results.
- It highlights the distinction in scenario use-cases between plausible ‘central case’ calibrations and ‘severe but plausible tail risks’ providing the following table of examples⁷:

CSA use case	Scenario time horizon	Frequency	Calibration
Business strategy	Medium to long-term, to capture impacts on the firm’s business from longer term developments that may require action now	At least annually review whether the most recent long-term CSA still meets its objective, and consider updating in the case of a sudden change in external circumstances	Plausible ‘central case’ while recognising some climate-related impacts will materialise in all scenarios
Risk management	Typically short-term, but longer-term if relevant for firm’s exposures	In line with the firm’s risk management strategy	Should capture severe but plausible tail risks
Capital setting	In line with the firm’s ICAAP ⁸ /ORSA		Should capture severe but plausible tail risks
Valuation	In line with relevant accounting standards		Reflecting a range of selected scenarios and in line with relevant accounting standards

The central role of scenarios is reflected by their 75 mentions in the consultation paper and 90 times in the statement. There are cross-references in almost all the other chapters:

- **Governance:** the ‘PRA has observed that climate-related risk analysis provided to boards is often unclear and is generally insufficiently specific or targeted’. The paper proposes explicit expectations of Boards including reviewing the strategy impact from a range of climate scenarios and agreeing climate-specific risk appetite. Firms should also be able to demonstrate how ‘any climate goals that it has either adopted itself or is required to meet in the jurisdictions (including the UK) [are integrated] within the firm’s overall business strategy’. Suitable Board training should also be provided.
- **Risk identification and assessment:** scenarios aren’t explicitly mentioned in this section, but risk identification goes to the heart of risk management with the PRA noting ‘variance in the quality and depth’ of climate risk identification with ‘further work required by all firms.’ The statement has extensive guidance on client, counterparty, investee, policyholder and operational risks with further comments on measurement, monitoring and reporting.
- **Data:** highlights reliance on externally supplied data and sets out expectations on oversight and governance.
- **Disclosures:** highlights the expectation of moving to International Sustainability Standards Board (ISSB) and the alignment of scenario analysis with ‘the ISSB principle of disclosing information that enables users to understand the resilience of a firm’s strategy and business model’
- **Insurance-specific issues:** ‘the PRA has observed that insurers’ ORSAs do not always assess the potential impact of climate change with sufficient depth or granularity’. In response, it proposes ‘ORSAs should include climate scenarios when climate-related risks are material...[and] detail the investment and underwriting changes they would make in response to climate-related risks and what metrics and indicators they would monitor to inform those

decisions and their timing’. Similarly, the PRA note that insurers’ SCRs and regulatory balance sheet do not consistently reflect the impact of all climate-related risks.

CONCLUSION
Whilst the climate scenario analysis is a substantive element of the draft statement, there are other extensions to the original SS3/19 throughout the statement, particularly on governance and risk management. What is more, this is currently a consultation, and therefore we may also see further explanation and clarification ahead of formal adoption. For example, the statement is currently silent on biodiversity and nature-related risks. Nature-related risks have strong inter-connections and similar quantum of impact to climate risk and are currently being reviewed by the UK’s Climate Financial Risk Forum. So we may see more guidance on those in due course.

Notwithstanding these potential future updates, for actuaries and climate risk professionals everywhere, this already provides an interesting consolidation of supervisory expectations on managing climate risk and thus a potential benchmark for current practices and efforts for everyone. ■

1 – <https://www.bankofengland.co.uk/prudential-regulation/publication/2025/april/enhancing-banks-and-insurers-approaches-to-managing-climate-related-risks-consultation-paper>

2 – <https://www.prarulebook.co.uk/>

3 – <https://www.bankofengland.co.uk/prudential-regulation/publication/2025/april/enhancing-banks-and-insurers-approaches-to-managing-climate-related-risks-consultation-paper>

4 – <https://www.bankofengland.co.uk/speech/2025/april/david-bailey-speech-at-a-climate-financial-risk-forum>

5 – <https://actuaries.org.uk/media/ue4hdq3l/risk-alert-climate-change-scenario-analysis.pdf>

6 – <https://blog.actuaries.org.uk/findings-climate-and-sustainability-scenarios-committee/#findings>

7 – <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/prudential-regulation/consultation-paper/2025/april/cp1025-appendix.pdf>

8 – The Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP); <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/prudential-regulation/supervisory-statement/2025/ss3115-february-2025-update.pdf>

Navigating Europe's AI Act

INTRODUCTION AND SCOPE

Europe's regulatory landscape is evolving rapidly, particularly regarding the implementation of AI systems. Actuarial professionals continuously balance and promote best practices in complex risk assessments, data collection and usage, and disclosure. The European Union's AI Act, formally Regulation (EU) 2024/1689, is the world's first comprehensive regulatory framework for artificial intelligence. As a pioneering effort, its primary goal is to ensure the responsible use of AI, applying directly and uniformly across all industries and EU member states. The Act supports innovation and promotes the adoption of human-centric, trustworthy AI while safeguarding health, safety, fundamental rights, the rule of law, and environmental sustainability.

B. Tautan MSc AAG is Senior Reinsurance Actuary at Achmea Reinsurance. He has co-authored, together with Anni Helman, Claudio Senatore Reso, Esko Kivisaari, Jonas Hirz, Roberto Carcache Flores And Stephanos Hadjistyllis the recently published paper by AAE – Navigating Europe's AI Act: Insights for Actuaries and the Insurance Sector. This article gives a brief overview of the main topics discussed in the paper and has been written with the help of the co-authors.

This article has also been published in The European Actuary on 1 June.

As global regulatory frameworks for artificial intelligence remain fragmented and inconsistent, organisations operating across multiple jurisdictions face significant challenges. In the United States, regulation follows a decentralised, innovation-oriented model, largely based on voluntary, sector-specific guidelines. China, by contrast, emphasises a state-driven approach, prioritising national security and centralized control over AI technologies. The European Union, meanwhile, has adopted one of the most comprehensive regulatory stances to date, focusing on consumer protection, human oversight, and accountability as the pillars of its AI strategy. This article provides a brief overview of the recently published AAE Discussion Paper – Navigating Europe's AI Act: Insights for Actuaries and the Insurance Sector.

RELEVANCE TO ACTUARIES

The AI Act holds significant relevance for actuaries, leveraging their core expertise in risk management and data analysis. A direct impact is already evident with the inclusion of life and health insurance models under the high-risk classification. The Act could also expand this classification to other areas, such as general insurance pricing, fraud detection, underwriting, claims management, and predictive analytics.

Undoubtedly, many requirements for high-risk AI systems under the Act—such as those related to data governance, quality management, risk assessment, technical documentation, and transparency in decision-making—will significantly overlap with principles and processes already familiar to actuaries. Actuaries are uniquely positioned to evaluate and manage such systems due to their expertise in probabilistic modelling and risk analysis.

In addition, actuaries can contribute meaningfully to AI governance by prioritising long-term risk assessment, ethical considerations and applying their strong code of professional conduct and actuarial standards of practice.

Finally, the Act presents opportunities for actuaries to **expand their role as trusted advisors in AI governance**. They can support the implementation of explainable AI (XAI) to make AI decisions more understandable. Their expertise can help design frameworks for monitoring AI performance and identifying biases—particularly where fairness and accountability are critical. This enables actuaries to contribute to organisational strategy, bridge technical requirements with ethical considerations, and take a leading role in AI governance.

KEY ASPECTS OF THE ACT

An AI system is described as a machine-based system designed to operate with varying levels of autonomy and potentially exhibit adaptiveness after deployment. In an actuarial context, guidance from

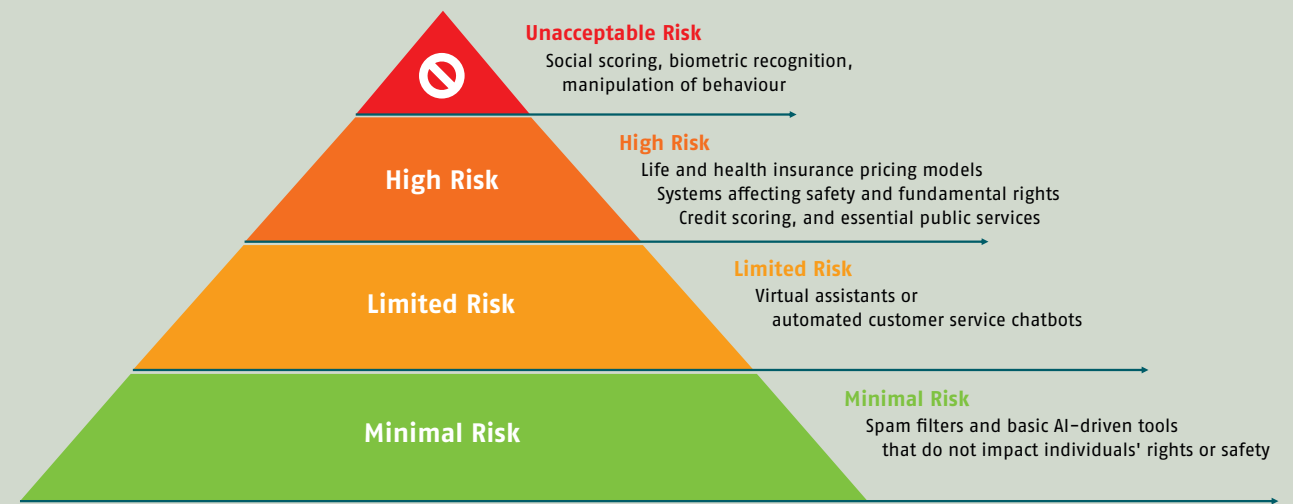

Figure 1: Risk-based categorisation of AI Systems under the AI Act

the European Commission aims to clarify which models fall within the Act's definition. Traditional statistical models, such as linear and logistic regression, may not meet this definition, particularly due to their lack of autonomy, adaptiveness, and self-learning capabilities. As a result, many actuarial models may fall outside the Act's scope. However, actuaries should assess whether their models incorporate adaptive algorithms or automated learning processes, as these features could bring them within the scope of AI regulation. Regardless of regulatory classification, actuaries can adopt a prudent, forward-thinking risk management approach, aligning practices and disclosure with the Act's newly defined risk-based categories. In particular, systems are classified into four risk categories:

- **Unacceptable Risk** – systems that are harmful and prohibited under the AI Act, such as social scoring, biometric recognition, exploiting psychological vulnerabilities and manipulating human behaviour.
- **High-risk**: critical to health and fundamental rights. Examples include applications in life and health insurance pricing and credit scoring.
- **Limited-risk**: systems subject to specific transparency obligations, such as virtual assistants and automated customer chatbots.
- **Minimal-risk**: systems presenting negligible to no risk, such as spam filters or systems that do not affect individual rights.

General-purpose AI systems are treated separately and monitored based on their applications, potentially falling into one of the four risk categories upon careful assessment (see Figure 1).

In addition to the risk categories, the Act assigns corresponding obligations to various AI operators—such as **providers, distributors, importers, and deployers**. As a directly applicable regulation, its EU-wide framework is supported by the establishment of the **AI Office** within the European Commission's DG Connect. Working alongside the AI Board (comprising member states), the AI Office will also include an Advisory Forum and a Scientific Panel. The Act also aims to align with existing regulations, including those areas where actuarial work has long been active.

INTERCONNECTING REGULATIONS

Areas of concern here include data protection—particularly under the General Data Protection Regulation (**GDPR**)—risk management under **Solvency II**, and the Digital Operational Resilience Act (**DORA**). Specifically, in relation to GDPR, there are shared principles aimed at safeguarding personal data. Any AI system that falls under the Act and

uses personal data must adhere to the data protection principles outlined by GDPR.

In the case of high-risk classified models, stricter rules apply in addition to those defined by GDPR. Providers of high-risk models are also required to establish an accountability framework. It is important to note that some of these requirements are partially addressed under Solvency II. Alignment with Solvency II is particularly evident in areas related to **identifying, mitigating, and monitoring** risks.

Actuaries can manage AI-related risks by integrating Solvency II practices into the lifecycle of AI systems, thereby facilitating compliance with both frameworks. This approach ultimately ensures greater robustness, transparency, and ethical integrity.

Although there is significant overlap among regulations, their starting points and objectives differ. Supervisory institutions within the insurance sector, such as EIOPA, are expected to provide further guidance to harmonise the AI Act and resolve any overlaps with existing sector-specific regulations. In the broader context of the Act, understanding these interconnections is crucial. For high-risk systems in sectors such as insurance, compliance involves not only adhering to new AI rules but also integrating them into existing frameworks. This requires a cohesive governance strategy and cross-disciplinary collaboration.

CONCLUSION

As the AI Act begins to reshape the regulatory landscape, actuaries have a clear opportunity to strengthen their role in supporting ethical, risk-aware AI deployment. Their skillset aligns naturally with the governance needs and strong standards of practice that would benefit the field of AI. Engaging early with this evolving framework will ensure actuaries remain central to trustworthy innovation in the insurance and financial sectors. ■

AG Jaarcongres 2025

Dinsdag 3 juni 2025 werd het AG Jaarcongres gehouden in theater Spant! (Bussum). Onder leiding van dagvoorzitter Falco Valkenburg AAG RBA verzorgden prof. dr. Fieke van der Lecq (Regeringscommissaris transitie pensioenen), drs. Roger Planje (Programmadirecteur Pensioenbeleid ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid), drs. ing. Ger Jaarsma (voorzitter Pensioenfederatie) en prof. dr. Bas Werker (Netspar) presentaties die in het teken stonden van het thema *Barometer van de pensioentransitie – hoe staan we er voor?*

Het congres werd afgesloten met een paneldiscussie onder leiding van AG-voorzitter drs. Daan Kleinloog AAG met panelleden Chantal de Groot MSc AAG (Ortec Finance), drs. Lieke Werner AAG (Achmea) en ir. drs. Dick Boeijen AAG (PGGM).

NIEUWE LEDEN

per 1 april

L.C.H. de Vos MSc AAG (Lisanne)
A.I.C. Chivu (Andreea)
ir. P.L. Ruitenbergh (Patrick)

Lid AAG
Lid student
Lid geaffilieerd

per 1 juni

A. Saikia AAG (Ankita)
F. Smit Actuarieel Analist AG (Fraukje)
L.M. Foppen (Lisa)
A.G. de Haan (Arjan)
ir. V.A. Jaggi (Vanisha)

Lid AAG
Lid Actuarieel Analist AG
Lid student
Lid student
Lid student

Vacature: redactielid voor vakblad De Actuaris

Ben jij een actuaris met ideeën, energie en een goed gevoel voor wat er speelt in ons vakgebied? Heb je een netwerk dat je graag wilt inzetten (en uitbreiden) en vind je het leuk om samen met andere professionals hét vakblad *De Actuaris* vorm te geven? Dan zoeken wij jou!

Wat ga je doen?

Je helpt mee om *De Actuaris* actueel, relevant en inspirerend te houden. Je denkt mee over thema's, draagt auteurs aan, redigeert af en toe een ingezonden stuk en werkt samen met een betrokken redactie. Je hoeft geen journalist te zijn, maar wel nieuwsgierig en proactief. Als je een achtergrond in de zorgverzekeringen hebt, beleggingen, modellering of programmeren is dat meegenomen.

Wat vragen we van jou?

- Je bent creatief en hebt ideeën over de toekomst van het vakgebied.
- Je kunt samenwerken en neemt initiatief.
- Je bent flexibel en communicatief sterk.
- Je vindt het leuk om te netwerken en mensen te benaderen.
- Je beschikt over een goede taalbeheersing en kunt goed samenvatten.
- Je bent bereid om maandelijks een uurtje te vergaderen (online), en tussendoor wat te mailen, te bellen of af te stemmen.

Wat levert het je op?

- Meer zichtbaarheid in het vakgebied.
- Een kans om je netwerk uit te bouwen.
- Inspirerende gesprekken en samenwerking met andere actuariële professionals.
- En bovenal: een leuke en zinvolle bijdrage aan de actuariële gemeenschap.

Interesse?

Stuur ons kort waarom jij zin hebt om mee te doen. Je hoeft geen ervaring te hebben, wél enthousiasme.
redactie@actuarieelgenootschap.nl

Laat van je horen – we kijken uit naar je ideeën!
De redactie

BLOGS

BLOGS OP DE WEBSITE

VAN HET AG

Lees iedere week een nieuwe blog op de website van het AG. Vakspecialisten delen hun visie op een voor hen relevant topic in de financiële sector.

www.actuarieelgenootschap.nl

Bijdragen aan de komende thema's van De Actuaris?

Beste lezer,

Hierbij presenteren wij de thema's voor de komende nummers. Mocht je een bijdrage overwegen, of bepaalde suggesties of wensen hebben, dan horen wij deze graag! Aarzel dus niet om contact op te nemen met de redactie. Wij zijn erg benieuwd naar je reactie!

Oktober 2025: Global Actuary

De wereld van het actuariaat stopt allang niet meer bij de landsgrenzen. Internationale regelgeving, wereldwijde economische schokken, klimaatrisico's en technologische innovaties beïnvloeden steeds vaker het dagelijkse werk van de actuaris – waar dan ook. Wat gebeurt er buiten onze landsgrenzen? Welke internationale trends zijn relevant voor Nederlandse actuarissen? Hoe gaan andere landen om met vergrijzing, kapitaalvereisten of duurzaamheidseisen in verzekeringen en pensioenen? Van Europese regelgeving tot wereldwijde risicomodellen, van culturele verschillen in risicobeleving tot de toekomst van het vak op internationaal niveau: deze editie biedt inzicht, inspiratie én vergelijking. Want wie verder kijkt dan de grens, ziet meer.

Thematrekkers: Koos Gubbels en Robin Cats

December 2025: Modellenwerk

De decembereditie heeft als onderwerp modellenwerk. In dit nummer zijn algoritmen de sterren. We lopen elegant door complexe berekeningen om de perfecte pasvorm in risicobeheer en besluitvorming te tonen. We verkennen de topcollecties op het gebied van actuariële modelleren: van voorspellende kracht tot innovatieve technieken. Stijl gaat hand in hand met substantie.

Thematrekkers: Pieter Bouwknecht en Lars Janssen

Februari 2026: Health

De gezondheidszorg en arbeidsongeschiktheidsvoorzieningen in Nederland zijn volop in beweging. Stijgende zorgkosten, een toenemend aantal WIA-aanvragen en geplande wijzigingen in wet- en regelgeving – zoals de mogelijke invoering van een verplichte AOV voor zelfstandigen – zorgen voor druk op het stelsel. Tegelijkertijd woedt een maatschappelijk debat over de houdbaarheid, toegankelijkheid en betaalbaarheid van zorg en inkomensbescherming. Deze

ontwikkelingen vragen om een scherp actuariële perspectief. In dit themanummer verkennen we de actuele ontwikkelingen en hun implicaties voor het actuariële werkveld.

Thematrekkers: Salima El Khababi en Anne Joosten

April 2026: Pensioen

Inmiddels zijn de eerste pensioenfondsen over naar het nieuwe pensioenstelsel en volgen er steeds meer. Alle oude pensioenen, van niet alleen pensioenfondsen maar ook pensioenverzekeraars, moeten worden omgezet naar nieuwe pensioenen. In deze editie krijgt elke actuariële topper de kans om haar haarscherpe visie omtrent de invoering van het nieuwe pensioenstelsel tentoon te spreiden.

Thematrekkers: Sanne van Helvert en Koos Gubbels

Juni 2026: Herverzekering en andere risico-overdracht

Ook een verzekeraar wil niet alle risico's zelf dragen. Maar op welke manier kan er risico overdracht plaatsvinden? Voor de risicomanager een cruciale vraag waarbij herverzekering voor de hand ligt, maar wat zijn de mogelijkheden? Genoeg ontwikkelingen en dus genoeg keuze. In juni 2026 kan je hier meer over lezen in De Actuaris.

Thematrekkers: Pieter Bouwknecht en Rens Garssen

De redactie:

Pieter Bouwknecht (pieter.bouwknecht@nn.nl)
Robin Cats (robincats@gmail.com)
Salima El Khababi (salima.elkhababi@milliman.com)
Rens Garssen (rens.garssen@oliverwyman.com)
Koos Gubbels (Koos.Gubbels@achmea.nl)
Lars Janssen (lars.janssen@pwc.com)
Anne Joosten (anne.joosten@nl.ey.com)
Elke Op het Veld (elke.op.het.veld@sprenkels.nl)
Sanne Schelfhout-van Helvert (sanne.van.helvert@aaa-riskfinance.nl)

colofon de actuaris – jaargang 32 – nr 5 – magazine van het Koninklijk Actuarieel Genootschap – ISSN 0929-4562

redactie

Pieter Bouwknecht
Robin Cats
Salima El Khababi
Rens Garssen
Koos Gubbels
Lars Janssen
Anne Joosten
Elke Op het Veld, hoofdredacteur
Sanne Schelfhout-van Helvert
Maarten van Meerten
Frank Thooft

eindredactie

Frank Thooft

gemandateerd uitgever

Maarten van Meerten

contact

Koninklijk Actuarieel Genootschap
Groenewoudsedijk 80
Pascale Mandjes-Heese
3528 BK Utrecht
E redactie@actuarieelgenootschap.nl
T 030 – 686 61 50

vormgeving

Stahl Ontwerp

druk

Print Power Media

kopij

Voor het volgende nummer (oktober 2025) dient de kopij uiterlijk **dinsdag 2 september** digitaal ingeleverd te worden bij de redactie: redactie@actuarieelgenootschap.nl.

Auteursinstructies staan op <https://www.actuarieelgenootschap.nl/over-het-koninklijk-actuarieel-genootschap/magazine-de-actuaris>

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen te weigeren.

achtergrond

De Actuaris verschijnt vijf keer per verenigingsjaar met interviews, nieuws, informatie en opinievormende artikelen die van belang kunnen zijn voor de actuariële beroepsgroep en degenen die door opleiding en of interesse het actuariaat na staan. Het overnemen en vermenigvuldigen van artikelen met bronvermelding is toegestaan na toestemming van de redactie. Alle artikelen uit deze uitgave worden online beschikbaar gesteld in de Kennisbank op de website van het AG.

disclaimer

Hoewel aan de totstandkoming van 'De Actuaris' de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) (Redactie) en het bestuur AG, alsmede de uitgever(s), geen enkele aansprakelijkheid voor eventuele fouten en of onvolkomenheden, noch voor de gevolgen daarvan.

'De Actuaris' wordt uitgegeven in opdracht van het bestuur AG. De in het tijdschrift voorkomende meningsuitingen mogen echter niet worden gezien als de officiële zienswijzen van de Redactiecommissie en/of het bestuur AG, tenzij zulks uitdrukkelijk is vermeld.

Kijk voor opleidingen op
www.actuarieelinstituut.nl